

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Sociologi och Socialt utvecklingsarbete 180hp

KANDIDATUPPSATS

Homosexuell i en heterosexuell social kontext

Homosexuella mäns upplevelser av fördomar,
heteronormativ makt och möjlighet till öppenhet

Cecilia Lindén

Sociologi 61-90hp

Halmstad 2014-09-10

Förord

Denna uppsats har varit en resa i flera etapper, där jag för varje etapp har släppt av någon eller några personer som varit mig till hjälp, och andra har klivit på för att ta vid. Min handledare Magnus Karlsson som satte bollen i rullning, mina respondenter som delat med sig av sina innersta och personligaste tankar, och Martin Berg som visat engagemang och varit mig behjälplig på slutet. Jag är skyldig er alla ett stort och ödmjukt tack.

Abstrakt

Syftet med uppsatsen är att försöka få en inblick i och förståelse för hur homosexuella män upplever fördomar, möjligheter att vara öppna och möjligheter att stå emot den makt som heteronormativiteten innebär. Studien är kvalitativ med hermeneutiken som vetenskaplig ansats, och jag har genomfört sex djupintervjuer med homosexuella män för att ta reda på hur synen på deras egna platser i tillvaron påverkas av samspelet med den sociala omgivningen. Resultatet visar att homosexualiteten som stigmat består av samt det offentliga samhällets struktur begränsar den homosexuella mannens livsmöjligheter, och hur väl den homosexuella mannen lyckas integreras i samhället beror på hur den sociala kontexten ser ut, men även på vilken relation den homosexuella mannen själv har till homosexualiteten. Ingen av respondenterna upplever dock ett omfattande utanförskap. Vidare visar resultatet att det finns flertalet olika strategier för att hantera sin öppenhet och att dessa varierar beroende på situation, och att männens band till vänner och familj i stor utsträckning inte påverkas negativt av stigmat.

Nyckelord: Homosexuell, gay, stigma, integration, heteronormativitet, makt,

Abstract

The of this article is by dint of using stigma theory try to get an insight into and understanding of how gay men feel about their place in the social environment. The intention of this paper is to try to get an insight into and an understanding of how gay men experience prejudice, opportunities to be open and opportunities to resist the power that heteronormativity means. The study is qualitative with a hermeneutic scientific approach, and I have conducted six in-depth interviews with gay men to find out how the perception of their own places in life is influenced by the interaction with the social environment. The result shows that the homosexuality that the stigma comes from and the public social structure limits the gay man's life chances, and how well the gay man succeeds in integrating into society depends on the social context, but also on what relationship the gay man himself has to homosexuality. None of the respondents, however, experienced a widespread alienation. Furthermore, the results show that there are several different strategies to deal with openness and that these vary depending on the situation, and that men's relationships to friends and family to a great extent is not adversely affected by the stigma.

Keywords: Homosexual, gay, stigma, integration, heteronormativity, power

Innehåll

1. Inledning	1
1.2. Syfte och problemformulering.....	2
1.3. Frågeställning	2
2. Bakgrund och tidigare forskning	3
2.1. Det svenska samhället och gayrörelsen	3
2.2. Fördomar	5
2.3. Öppenhet	7
2.4. Att öppna sig	9
2.5. Makt – egenmakt.....	10
2.6. Sammanfattning	11
3. Teori.....	12
3.1. Stigma.....	12
3.2. Bemötande från omgivningen.....	13
3.3. Socialiseringsmönster	13
3.4. Att dölja eller inte dölja.....	14
3.5. Synen på sexualitet	15
3.6. Sammanfattning	17
4. Metod.....	19
4.1. Kvalitativ metod	19
4.2. Vetenskapsteoretisk ansats	19
4.3. Vetenskaplighet.....	20
4.4. Förförståelse	21
4.5. Uppläggning och urval.....	22
4.6. Forskningsetik.....	22
4.7. Intervjuer och observation	23
4.8. Sammanställning av insamlat material.....	24
5. Empiri.....	25
5.1. Det svenska samhället och gay-rörelsen.....	25
5.2. Fördomar	26
5.3. Öppenhet	27
5.4. Att öppna sig	28
5.5. Makt – egenmakt.....	30
6. Analys och diskussion	32
6.1. Det svenska samhället och gayrörelsen	32
6.2. Fördomar	32
6.3. Öppenhet	34
5.4. Att öppna sig	35
5.5. Makt – egenmakt.....	37
6. Avslutning.....	40
7. Referenser	41
7.1. Litterära källor	41
7.2. Elektroniska källor:.....	41
8. Bilaga	42

1. Inledning

Minoriteters utsatthet och majoriteters dominerande normalitet har alltid intresserat, engagerat och irriterat mig. Att jag valde att just skriva om homosexuella mäns situation beror på att jag upplever att homosexuella är en av få minoritetsgrupper som det fortfarande är accepterat att ha fördomar mot. Framförallt frågan om att dölja eller inte dölja sin sexuella identitet tycker jag är intressant att studera eftersom den är en stark indikation på hur man som homosexuell upplever sin plats i den sociala omgivningen. Aktuell forskning beskriver att det fortfarande förekommer omfattande diskriminering och fördomar mot homosexuella, framförallt män, och att homosexuella mäns strategier för att hantera detta varierar. Forskningen beskriver vidare heteronormativiteten och de maktrelationer som finns i samhället och som homosexuella män berörs negativt av. Detta ledde mig till min frågeställning om hur homosexuella män som lever i en mellanstor stad i Sverige upplever den diskriminering, det utanförskap och den makt som heteronormativiteten innebär för sexuella minoriteter, och som aktuell sociologisk forskning och sociologiska teorier beskriver. Med utgångspunkt dels från aktuell forskning och dels från intervjuerna valde jag teman och teorier att koppla till min frågeställning. Goffmans stigmatiseringsteori hjälpte mig att tolka utanförskapet och Foucaults teori som beskriver bakgrunden till den heteronormativitet vi lever med idag gjorde det lättare att förstå hur möjligheterna till egenmakt ser ut.

Intervjuerna har jag gjort på olika platser beroende på vart respondenten känt sig bekväm, och det är rfsl Halland som har hjälpt mig att komma i kontakt med respondenterna. Rfsl står för Riksförbundet för sexuellt likaberättigande och är ett förbund som verkar för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Det kommer inte bara homosexuella (eller bi- och transsexuella) som öppet visar att de är det, utan även de som inte har informerat någon om det eller kanske bara har informerat sin allra närmaste omgivning. Jag valde att inte undersöka både homosexuella män och kvinnors situationer, eftersom jag tror att samhällets syn på dem skiljer sig och att detta återspeglas i deras respektive upplevelser. Detta är också något som aktuell forskning visar på. Jag är inte ute efter att generalisera, givetvis ser inte alla homosexuella mäns upplevelser likadana ut, och detta framkommer också i uppsatsen. I analysen speglas mina personliga åsikter och jag vill påpeka att man ur analysen absolut inte kan dra några generella slutsatser.

1.2. Syfte och problemformulering

Syftet med uppsatsen är att undersöka om och i så fall förklara hur homosexuella män i en mellanstor stad i Sverige upplever den diskriminering, det utanförskap och den makt som heteronormativiteten innebär avseende deras sexuella identitet och som tidigare forskning och sociologiska teorier beskriver. Jag har intervjuat några homosexuella män i varierande ålder för att få en bättre förståelse för hur de upplever utanförskap, diskriminering och heteronormativt förtryck avseende deras sexuella identitet. Avsikten är att studera hur resultatet från intervjuerna kan jämföras med sociologiska teorier och tidigare sociologisk forskning. Detta gör jag genom att:

- ❖ Med hjälp av stigmatiseringsteorin och aktuell forskning knutna till denna undersöka den diskriminering och det utanförskap som homosexuella män kan utsättas för och jämföra detta med resultatet från intervjuerna
- ❖ Med hjälp av aktuell forskning rörande heteronormativitet och Michel Foucaults teori om bakgrunden till den makt som heteronormativiteten utövar över sexuella minoriteter undersöka hur homosexuella män upplever sina möjligheter till egenmakt avseende deras sexuella identitet och jämföra detta med resultatet från intervjuerna.

1.3. Frågeställning

Min frågeställning är således:

- ❖ Hur upplever homosexuella män som lever i en mellanstor stad i Sverige den diskriminering, det utanförskap och den makt som heteronormativiteten innebär för sexuella minoriteter, och som aktuell sociologisk forskning och sociologiska teorier beskriver?

2. Bakgrund och tidigare forskning

Statistik från Sverige och bakgrund till den juridiska ställning som samkönade relationer har i Sverige idag anser jag vara viktig för att skapa en ram för förståelsen av homosexuella mäns situation avseende möjligheter till öppenhet och makt över sina liv. Forskning om vilka strategier homosexuella män kan använda sig av för att hantera sin sexuella identitet i den sociala omgivningen, ofta i en heteronormativ kontext, menar jag motiveras av möjligheten att förstå varför homosexuella män agerar som de gör avseende sin sexuella identitet, om de ska vara öppna med den exempelvis och i vilka situationer. Forskning om diskriminering och fördomar rörande homosexuella är viktig för att ge en förståelse för den makt som heteronormativiteten innebär för homosexuella män.

2.1. *Det svenska samhället och gayrörelsen*

Statistik hämtat från SOU 1984 visar att i början av 1980-talet upplevde cirka en tredjedel av Sveriges befolkning homosexualitet som motbjudande, en annan tredjedel såg det fränstötande medan en sista tredjedel saknade uppfattning¹. Detta kan jämföras med något nyare statistik hämtat från Folkhälsoinstitutet som genomförde en undersökning under åren 1998-2000, även om inte undersökningarna speglar exakt samma frågor. Rapporten som heter "Föreställningar - vanföreställningar" visade att mellan var tredje och var fjärde i Sverige var negativt inställda till homosexualitet. De negativa återfinns särskilt bland män, lågutbildade, utanför storstadsområdena och bland äldre invånare. Kännedom om homosexuella och erfarenhet av människor med denna läggning verkar vara av stor vikt för att minska negativa uppfattningar. 59% accepterade generellt att homosexuella har hand om barn. 65% var dock negativa och 16% positiva till förslaget att homosexuella ska få adoptera barn. Våren 2001 föreslog en parlamentarisk utredning (SOU 2001:10) att homosexuella par skulle ges möjlighet att adoptera barn. Allmänna opinionens utveckling är dock mer oklar och det är svårt att avgöra i vilken grad opinionen går åt samma håll som den offentliga politiken. Av allt att döma har utvecklingen av opinionen i Sverige dock gått i positiv riktning under senare decennier².

Jens Rydström beskriver just hur utvecklingen har sett ut i Sverige under denna tid och presenterar framväxten av de lagar vi har i Sverige idag berörande homosexuellas rättigheter till partnerskap och adoptioner. Rydström inleder med att skriva att det som 1960-talets våg av sex-liberalism och motståndsrörelser misslyckades med sedan genomfördes av – som Rydström beskriver det – det småborgerliga genomsnittliga homosexuella etablissemangen under 1990-talet. 1988 införde man i

¹ Homosexuella och samhället (SOU 1984:63)

² Statens folkhälsoinstitut, 2002

Sverige en samlevnadslag för homosexuella som gav dem vissa rättigheter framförallt i händelse av separation, vilket gjorde Sverige till det första landet i världen att i lag erkänna samkönade relationer. Danmark blev kort därefter först med att införa en partnerskapslag, en lag som gav en ny status för homosexuella som ville leva i stabila relationer, men som dock på flera sätt skiljde sig från den lag som avser heterosexuella äktenskap. Strävan för detta hade pågått en längre tid men innehållit vissa strider mellan homosexuella kvinnor och män vilket försvårade kampen, men även missnöjdhet med de politiska förslag som lades fram gjorde att resultaten lät vänta på sig. Man ansåg att förslagen var otillräckliga och medgav fortsatt diskriminering mot homosexuella. I Sverige infördes partnerskapslagen 1995³.

Mottagandet av de nya lagarna såg olika ut i de olika länderna. I Danmark var en majoritet för förändringarna men det danska kristna folkpartiet drev en aggressiv kampanj mot dem. I Sverige och Norge mottogs lagarna mer fientligt och ännu större motstånd mötte de i Finland där det dröjde ända till 2002 innan de infördes. Men sedan partnerskapslagarna infördes i dessa länder har det lett till att homosexuellas synlighet har ökat avsevärt. Att det var just i Skandinavien som samkönade relationer först erkändes menar Rydström beror på flera faktorer, bland annat att Skandinavien hade en tradition av sex- och samlevnadsutbildning vilket ledde till att man kunde tala öppet om vikten av säker sex under 1980-talets AIDS-epidemi och möten mellan politiker och HBT-rörelsen kom till stånd på flera nivåer i samhället. Regeringar begärde utredningar om homosexuellas liv och deras plats i samhället, utredningar som sedan hade en avgörande betydelse för att styrka lagändringar⁴.

Men lagen mötte kritik även från inbördes håll. Vissa menade att den skiljde sig för mycket jämfört med traditionella äktenskap – å ena sidan skulle homosexuella betraktas som ”vanligt” folk – å andra sidan visade undantagen i den nya lagen och symboliken i partnerskapsceremonin att lagen tillhandahöll en ”exceptionell status för människor som var exceptionella”. Partnerskapsceremonin hade snarast en karaktär av en privat juridisk överenskommelse eller uppgörelse, homosexuella registrerar partnerskap medan heterosexuella par ingår äktenskap, och symboliken i ceremonin menar Rydström visar att de styrande uppenbart inte ville att ansvaret för samhällets reproduktion ska ligga även hos homosexuella. Dessutom menade bland annat queer-aktivister att lagen var begränsande eftersom den fortfarande exkluderade vissa grupper. För att få igenom lagen i Danmark bestämde sig de danska aktivisterna för att lyfta ut de tre mest kontroversiella delarna. Giftermål i kyrkan skulle inte medges, homosexuella skulle inte få adoptera och lagen skulle endast

³ Rydström, 2008

⁴ Rydström, 2008

omfatta danska medborgare. När lagen diskuterades i Sveriges riksdag varnade motståndarna för att detta bara var det första steget och att homosexuella i framtiden även skulle begära rätten att adoptera. Fullständiga adoptionsrättigheter blev 2002 också verklighet även för samkönade svenska par, men trots detta blev det i praktiken omöjligt på grund av motståndet hos adoptionsbyråerna⁵. Den svenska partnerskapslagen avskaffades i maj 2009 då Sveriges äktenskapslag blev könsneutral och senare samma år blev det även möjligt för samkönade par att gifta sig i Svenska kyrkan⁶.

2.2. Fördomar

Carlsson, Innala och Röndahl menar att det förekommer en dold diskriminering Sverige och att trots de lagändringar som kommit till stånd senaste tiden krävs det ytterligare insatser för att ändra negativa attityder. En stor anledning till att homosexuella länge döljer sin sexualitet är den heteronormativitet som råder. Heteronormativitet är ett begrepp som används för att beskriva den starka heterosexuella strukturen och normativa principen, och den förstärker de traditionella könsrollerna genom exempelvis en konservativ syn på kärnfamiljen. En konsekvens av heteronormativiteten är att homosexuella blir betraktade och behandlade som heterosexuella tills de säger eller gör något som motbevisar det antagandet. Detta innebär att många homosexuella väljer att dölja och förbli osynliga på grund av rädsla för diskriminering och negativa attityder och reaktioner, och osynligheten är just ett exempel på passiv diskriminering. Osynligheten fungerar som en mekanism för social exkludering vilket leder till utanförskap, och den kan få betydande konsekvenser för homosexuella såsom social isolering på arbetsplatsen och tomhets känslor. För fördomsfulla heterosexuella kan också avsaknad av synliga homosexuella öka förutfattade meningar och missuppfattningar vilket visar sig genom oavsiktligt kränkande beteende mot homosexuella⁷.

Herek hävdar i sin artikel presenterad 2007 att kartläggningen av sexuellt utanförskap, vilket han identifierar som en typ av stigma, inte bara tar upp ett viktigt samhällsproblem utan också berikar den vetenskapliga förståelsen av mänskligt beteende. Han beskriver inledningsvis att det är viktigt att belysa två sätt som detta stigma och fördomar riktade mot sexuella minoriteter skiljer sig från parallella fenomen riktade mot exempelvis etniska eller religiösa minoriteter. För det första är en individs sexuella läggning i de flesta fall inte uppenbar för den vardagliga omgivningen, och för det andra så är sexuella fördomar i motsats till fördomar riktade mot andra minoriteter generellt inte betraktade som olämpliga eller oönskade. Även om legitimiteten för sexuellt stigma alltmer ifrågasätts, förekommer intolerans och fördömande av sexuella minoriteter i stor utsträckning i flera delar av samhället. Herek har utvecklat en modell för att studera sexuella fördomar och relaterade

⁵ Rydström, 2008

⁶ www.rfsl.se 2014-07-05

⁷ Carlsson, Innala och Röndahl, 2007

fenomen i dess kulturella kontext, vars kärna består av det sexuella stigmats konstruktion. Sammanfattningsvis visar Hereks modell att det sexuella stigma studeras på strukturell nivå medan sexuella fördomar studeras på individnivå. Stigmat beskrivs som det negativa beaktandet, den lägre status och relativa maktlösheten som tillägnas beteende, identitet, relationer eller gemenskaper som inte är heterosexuella, och detta sexuella stigma identifieras som ett kulturellt fenomen som existerar oberoende av någon enskilds attityder⁸, vilket kan jämföras med den heteronormativitet som Carlsson, Innala och Röhndal beskriver⁹.

Vidare belyser modellen tre tydliga yttringar av sexuellt stigma. *Påtvingat sexuellt stigma* syftar till det öppna motstånd såsom negativa epitet, undvikande eller uteslutande av individer tillhörande en sexuell minoritet, och öppen diskriminering och våld. Individer behöver inte vara utsatta för påtvingat stigma för att stigmat ska påverka dess liv. *Upplevt sexuellt stigma* innebär en individs förväntningar om risken för att sexuellt stigma kommer att tilldelas i olika situationer och under olika omständigheter. Vetskapen om att denna risk kan förekomma motiverar ofta människor att ändra sitt beteende för att undvika det, exempelvis genom att använda olika strategier för att hantera stigmat såsom att passera som heterosexuell för att i förebyggande syfte undvika påtvingat stigma. Även om sådana strategier kan minska risken för diskriminering och angrepp, så kan de också signifikant påverka stigmatiserade individers liv, begränsa deras handlingsmöjligheter, minska deras möjligheter till socialt stöd och öka risken för psykisk ohälsa¹⁰ vilket även det beskrivs av Carlsson, Innala och Röhndahl¹¹. *Internaliserat stigma* däremot, är en individs egen acceptans av det sexuella stigma som en del av sina egna värderingar och sin egen självbild. En person med internaliserat sexuellt stigma accepterar samhällets nedvärderande bild av homosexualitet och bär på en negativ syn på sig själv och sina egna homosexuella behov. Detta är också något som ofta påverkar den stigmatiserade individens psykiska hälsa till det sämre. Fördomar mot sexuella minoriteter är en del av en större kulturell helhet och de representerar en individs bekräftelse av ett ideologiskt system som berövar sexuella minoriteter egenmakten, bygger institutionella hinder till deras fulla deltagande i samhället och främjar påtvingandet av stigmatiseringen av dem, vari fysiskt våld är inräknat¹².

Även Orne har skrivit en artikel med utgångspunkt i stigmatiseringsteorin, men Orne menar att teorin delvis brister vid studerandet av sexuella minoriteters strategier för att hantera sitt stigma, då

⁸ Herek, 2007

⁹ Carlsson, Innala och Röhndahl, 2007

¹⁰ Herek 2007

¹¹ Carlsson, Innala och Röhndahl, 2007

¹² Herek, 2007

den behandlar endast tillstånd av antingen acceptans eller fientlighet. Detta resulterar då i att man som stigmatiserad primärt försöker att undvika så många fientligt inställda som möjligt, eller att man försöker att passera som ”normal”¹³. Tillståndet mellan acceptans och fientlighet som många av dagens unga queer¹⁴ individer befinner sig i beskriver Orne som att individen befinner sig i *skottlinjen*, vilket exempelvis kan vara när en individ möter någon som han eller hon inte känner sedan tidigare. Orne identifierar tre strategier som deltagarna använder sig av när de befinner sig i skottlinjen och ska hantera om och i så fall hur öppna de vill vara, och som han menar fattas i och kompletterar den klassiska stigmatiseringsteorin. Han beskriver det som att antingen tar man kulan, kringgår den, eller så undviker man den¹⁵.

Den första strategin, att ta kulan, innebär att möta och stå i vägen för andras fientliga åsikter i ett försök att upplysa dem man möter, den andra strategin, att kringgå kulan, innebär att man skraddarsyr sin identitet för att underlätta interaktionen med den oinvidde, och den tredje och sista strategin, att helt undvika kulan, innebär att man avstår framtida interaktion med personen man möter. Orne kritiserar den klassiska stigmatiseringsteorin på ytterligare fyra punkter. Han håller inte med om att den huvudsakliga motivationen för att hantera sitt stigma går ut på att undvika eller lindra fientliga reaktioner utan menar att människor likväl kan möta andras fientlighet med syfte att förändra deras synpunkt. Vidare menar han att teorin homogeniserar stigmatiserade grupper, medan ett queert synsätt medger att individer kan finjustera sin identitet och därigenom kringgå skottlinjen. Teorin identifierar också ”visa” som förser den stigmatiserade med en känsla av acceptans, men Ornes informanter anger att dessa visa inte alltid är så sympatiska. Under den sista punkten tar Orne upp att den klassiska stigmatiseringsteorin beskriver att de normala och de stigmatiserade delar en gemensam referensram rörande ett visst stigma, men enligt Ornes forskning kan den som bär ett stigma kan vara medveten om den stigmatiserade synen på det, men samtidigt förbli ”stigma-resistent”¹⁶.

2.3. Öppenhet

Heterosexuella kan på något sätt hamna i ett dilemma när de konfronteras med homosexualitet och flera ser det som sin uppgift att vara öppna, även om det inte var det varken helt eller delvis, och därigenom sprida kunskap till heterosexuella personer. I artikeln skriven av Marianne Carlsson, Sune Innala och Gerd Röndahl redovisas homosexuellas villkor på arbetsplatsen och specifikt inom

¹³ Goffmans term för dem utan stigmat (Orne, 2013)

¹⁴ Queer identitet innebär en identitet som ifrågasätter fasta kategorier gällande kön och identitet (www.rfsl.se 2014-07-10)

¹⁵ Orne, 2013

¹⁶ Orne, 2013

vården. Många homosexuella i Sverige är rädda för intolerans och en förlorad social status om deras sexuella läggning blir känd på arbetsplatsen och för att bli mindre sårbara döljer många sin homosexualitet och väljer omsorgsfullt vilka som ska få känna till den. Arbetsplatsen i Sverige verkar vara det ställe som man döljer sin sexuella läggning allra längst och ett sätt att göra det är att undvika frågor eller diskussioner om privatliv. Men, öppenhet är en viktig komponent i möjligheten att etablera nära vänskapsrelationer och det skapar tillit och ett positiv utbyte på arbetsplatsen, medan döljandet medför en brist på nära relationer till arbetskamrater och ett begränsat deltagande i arbetsrelaterade sociala sammanhang¹⁷.

Carlsson, Innala och Röndahl har genom analysen av sin studie kategoriserat fyra nivåer av synlighet. Den första kategorin utgjordes av de *"dolda"* och här ingick de informanter som dolde sin sexuella läggning på arbetsplatsen, de höll isär arbetsliv och privatliv och berättade aldrig för sina arbetskamrater om vad de gjorde på fritiden. Den andra kategorin bestod av de *"selektivt öppna"* och här ingick de informanter som var selektiva avseende vem på arbetsplatsen som de berättade om sin sexualitet för. Tredje kategorin, *"öppna till medarbetare"*, bestod av de informanter som var öppna gentemot sina medarbetare och som inte inskränkte sig själva i arbetskamraternas sällskap. Dessa talade öppet om sitt privatliv oavsett vem som var i närheten. I den fjärde och sista kategorin, *"fullständigt öppna"* ingick de informanter som var öppna i alla situationer såväl med arbetskamrater som med patienter och anhöriga. Informanterna som var dolda arbetade i städer medan de som var fullständigt öppna arbetade på landsbygden, men alla informanter hade upplevt döljandet av sexuell läggning på något vis och menade att mycket hade ändrats till det bättre sedan partnerskapslagen infördes. Vidare talade många om skillnaderna mellan att dölja eller vara öppen och att en av dessa skillnader bestod i att de kände sig mer avslappnade och harmoniska som öppna eftersom de inte behövde dölja "den stora hemligheten". De påtalade också att när de delade med sig av sin hemlighet så förekom färre negativa reaktioner än vad de hade förväntat sig. Oavsett om informanterna var öppna med sin homosexualitet på arbetsplatsen eller inte, så menade alla att öppenheten är viktig för att undvika negativt skvaller och för att förebygga diskriminering. Vissa informanter reflekterade över hur deras erfarenheter av arbetslivet hängde samman med hur de mådde eller hur de klarade sig i samhället och ansåg att stolthet över sig själv och sitt liv stärkte självkänslan i arbetssituationer, och flera informanter menade att deras arbetsmiljö speglade samhällets syn på homosexuella¹⁸.

¹⁷ Carlsson, Innala och Röndahl, 2007

¹⁸ Carlsson, Innala och Röndahl, 2007

2.4. Att öppna sig

Homosexuella individer som kommer ut påbörjar en kamp för att radera deras internaliserade homofobi och motarbeta samhällets definition av homosexualitet som något onormalt. Efterhand som individen kommer ut blir självuppskattningen alltmindre beroende av en nära kontakt med andra homosexuella individer, och viljan att interagera snarare än konfrontera icke-homosexuella individer ökar igen. Denna vilja att vara både öppen med sin sexualitet och en ökande acceptans för andra för en större stabilitet och en bättre självkänsla med sig. Det betyder dock inte att komma-ut-processen är slutförd, utan de flesta homosexuella män måste genom hela livet fortsätta handskas med stress härstammande både från ständig internaliserad homofobi andras fördomar mot homosexuella¹⁹.

Ett av Ornes begrepp är *strategic outness* vilket han behandlar i en artikel presenterad 2011. Han menar att definitionen av ”att komma ut” är konfliktfylld och *strategic outness* innebär den ständiga kontextuella hanteringen av sexuell identitet. Bakgrunden till begreppet är att Orne menar att betydelsen av att *komma ut* har så många definitioner och att det gått inflation i dess innebörd. Att ompröva *komma ut* som *strategic outness* menar Orne reducerar den konceptuella inflationen genom att förse den sociologiska forskningen med ett koncept som uttryckligen bekräftar det sociala sammanhanget som redan finns i forskningen. Orne ser unga homosexuella män som strategiska aktörer kapabla att fatta komplicerade beslut och väga in flera konkurrerande intressen. *Strategic outness* trotsar ideerna om att komma-ut-processen har en början och ett slut och knyter istället an till sätten som människor hanterar sin identitet trots att man befinner sig både i och utanför garderoben. Vidare belyser begreppet kontextualiteten av att komma ut, inklusive hur det är inbäddat i sociala relationer och diskurser. *Strategic outness* föreslår en ”roterande dörr” som homosexuella män dagligen använder sig av för metoder, verktyg och strategier för att hantera inte bara vem som vet, utan också hur och varför andra får veta²⁰.

Orne fokuserar på tre olika aspekter av *strategic outness* för att belysa dess nyckelfrågor – strategier, motivation och sociala relationer. Först tar han upp olika strategier för att komma ut, sedan vad som motiverar i vilken utsträckning man kommer ut, och till sist hur avslöjandets sociala kontext ser ut, framförallt hur man använder sig av social distans som ett sätt att hantera sin öppenhet. *Strategic outness* hanteras på flera olika sätt, direkt avslöjande, ledtrådar, döljande och spekulationer. Homosexuella män kan använda sig av dessa strategier kontextuellt, det vill säga beroende på situation. Det mest märkbara sättet att avslöja sig är det direkta sättet vilket innebär att

¹⁹ Schope, 2004

²⁰ Orne 2011

man helt enkelt berättar rakt ut att man är homosexuell. Ledtrådar innebär att man ”hintar” sin omgivning om att man är homosexuell utan att säga det rätt ut, och vissa ledtrådar relaterar till stereotyper av homosexuella män medan andra antyder homosexuella relationer eller föreningar. Döljandet innebär att man växlar beteende och hanterar ledtrådar på ett sätt som gör att ens sexuella identitet inte framgår och att vissa individer på så sätt inte får veta. Genom spekulationsstrategin däremot varken berättar man eller döljer, utan man lämnar helt enkelt över till omgivningen att ta reda på ens sexualitet. Vilken metod man använder sig av beror inte bara på den sociala kontexten utan även hur man önskar att den sociala kontexten såg ut. Det som motiverar i vilken utsträckning man avslöjar sig är två olika faktorer – ”laddad vetskap” och att ”leva en lögn”. Faktorn ”laddad vetskap” refererar till önskan att förbli dold i föreställningen att ett avslöjande är farligt för båda parter medan ”leva en lögn” hävdar att bara helt öppna homosexuella män är nöjda vilket motiverar ett avslöjande. Dessa faktorer används samtidigt, sammanhållet och kontextuellt. Strategic outness är strategiskt inte på grund av två motiv att komma ut, utan för att homosexuella uppfattar en variation av anledningar att komma ut eller att dölja, som måste betraktas samtidigt och sättas i samband med den sociala kontexten. Den sociala distansen refererar till avståndet som finns mellan människor i sociala relationer. Vänskapen eller intimiteten mellan individer existerar på grund av den sociala interaktionen, den fysiska närheten, de ömsesidiga förväntningarna, skyldigheter och värderingar. Människor använder detta koncept intuitivt genom metaforer såsom ”vi är nära” eller ”jag känner att du tar avstånd till mig”. Den sociala distansen betonar att komma ut nödvändigtvis handlar om interaktion och kontextuellt beslutstagande²¹.

2.5. Makt – egenmakt

Som med alla typer av stigma grundar sig det sexuella i samhälleliga maktrelationer, vilket innebär att icke-heterosexuella har mindre makt än heterosexuella – sämre tillgång till resurser, lägre inflytande över andra och mindre kontroll över sin egen tillvaro²². Schope frågar sig i en artikel från 2004 om komma-ut-prosessen stärker (empower) manliga homosexuella individer genom att den ger en känsla av att de är mer kapabla att påverka händelser och att de inte längre behöver leva i rädsla för andras värderingar? Skolsystem, religiösa institutioner och media strävar efter att forma minoriteter till att inte ens ifrågasätta deras lägre status. Denna socialisering kan leda till att minoritetspersoner upplever att kontrollen över dem själva ligger utanför dem, och en tro att de har liten eller ingen möjlighet att påverka vad som händer dem²³. Fördomar mot sexuella minoriteter är en del av en större kulturell helhet och de representerar en individs bekräftelse av ett ideologiskt system som berövar sexuella minoriteter egenmakten, bygger institutionella hinder till deras fulla

²¹ Orne, 2011

²² Herek, 2007

²³ Schope, 2004

deltagande i samhället och främjar påtvingandet av stigmatiseringen av dem, vari fysiskt våld är inräknat²⁴. Forskare har identifierat många egenskaper som dolda individer har och som tyder på att de domineras av en känsla av maktlöshet. Dolda homosexuella lider ofta av en skam över att de är annorlunda, ständigt lyssnande till skuld känslor som kan utveckla en allomfattande känsla av maktlöshet. Dolda homosexuella kan uppleva lindrig ångest som genomsyrar alla områden i livet, eller som en man i Schopes studie uttryckte det – en konstant känsla av att ha en psykisk pistol riktad mot sig. En annan viktig egenskap hos dolda individer är en påtaglig rädsla för att bli ertappad. Den konstanta rädslan för exponering orsakar mycket stress och kan ofta leda till förvirring kring identitet, låg självkänsla eller oro kring den sociala rollen. Den största rädslan är att den sexuella identiteten ska bli känd för föräldrar och syskon. Öppna individers egenskaper indikerar att komma-ut-prosessen reducerar känslan av maktlöshet.²⁵

2.6. Sammanfattning

Statistik visar att svenskers attityd till homosexuella går i en positiv riktning och aktuell forskning beskriver att både en bakgrund till och en effekt av detta är att samkönade relationer i Sverige har haft och har en högre juridisk status än i många andra länder. Trots detta beskriver forskningen en utbredd fördomsfullhet och en dold diskriminering som följd av rådande heteronormativitet – strukturen som gör heterosexualitet till en norm. Att avvika från denna norm innebär ett utanförskap, ett stigma vilket bland annat beskrivs som lägre status och maktlöshet, och detta sexuella stigma skapas i en social kontext oberoende av någon enskilds attityder. Fördomar och diskriminering mot homosexuella kan ta sig olika uttryck och homosexuella måste välja strategi avseende hur de ska hantera sin sexuella identitet, om och i så fall i vilka sociala kontexter de kan vara öppna med den, och att dölja sin sexuella identitet kan inskränka möjligheterna till deltagande i sociala sammanhang. Aktuell forskning visar också att det innebär en stress att gå på gång försättas i situationer där man som homosexuell måste ta ställning till om och i så fall hur öppen man ska vara och till vem. Heteronormativiteten skapar vidare ett förtryck, en maktrelation, som innebär att icke-heterosexuella har mindre makt än heterosexuella, upplever maktlöshet och mindre kontroll över sin egen tillvaro, vilket är ett resultat av den socialisering som olika institutioner försätter oss i.

²⁴ Herek, 2007

²⁵ Schope, 2004

3. Teori

Stigmatiseringsteorin skapar en ram för förståelsen av den roll som heteronormativitetens spelar i homosexuella mäns liv. Foucaults redogörelse för bakgrunden till denna heteronormativitet redovisar jag för ge en bild varför makten som heteronormativiteten utgör och som påverkar homosexuellas liv ser ut som den gör.

3.1. Stigma

Begreppet stigma härstammar från antikens Grekland, där man skar eller brände in tecken, stigman, i kroppen som visade att bäraren var slav, brottsling, förrädare, en utstött person, en rituellt pestsmittad och en som man måste undvika särskilt på offentliga platser. Idag använder man termen för att beskriva något som liknar det ursprungliga, men man hänvisar mer till situationen än kroppsliga kännetecken. ”Stigma är den situation som drabbar en individ som av någon anledning inte är i stånd att vinna fullt socialt erkännande”²⁶. Redan när vi möter någon första gången räcker det med att se på honom för att kunna kategorisera och fastställa vissa egenskaper och ge honom en social identitet. Genom att vi utgår från dessa första intryck formas normativa förväntningar, genom att han ser ut på ett visst sätt så tror vi att han ska vara på ett visst sätt. Detta kallas för hans virtuella sociala identitet. De egenskaper och den kategori som han sedan visar sig knuten till kallas för hans faktiska sociala identitet. När vi lär känna främlingen kan det visa sig att han har en mindre önskvärd egenskap som inte förväntas och som gör honom olik övriga personer i den kategori vi har placerat honom i. På så sätt blir han avvikande och han reduceras i vårt medvetande till en kastmärkt och utstött människa. Detta innebär ett stigma, särskilt då den oönskade egenskapen är ansenlig, men det är omgivningens relation till stigmat som avgör om personen i fråga upplever ett utanförskap. Därför består stigmat snarare av en speciell relation mellan ett attribut och ett mönster, och inte själva attributet i sig.

Man skiljer på tre olika typer av stigma. Första kategorin utgörs av olika kroppsliga missbildningar, den andra av personliga normavvikande karaktärsdrag, och det tredje utgörs av stigman som ras, nation eller religion, vilka kan förmedlas generationsvis, och inom alla typer hittas samma sociologiska drag. En individ som lätt skulle ha accepterats i alla sociala sammanhang har på grund av en specifik och tydlig egenskap tilldelats utanförskap, och detta uppstår trots att individens övriga egenskaper motiverar delaktighet i gruppen. De personer som inte negativt avviker från våra förväntningar på varandra kallas för de normala, och attityderna som normala har till en stigmatiserad person och den rädsla eller de fördomar som uppstår hos normala, är avsedda att lindra situationen eller vända till godo. Per definition tror vi att den stigmatiserade inte är fullt

²⁶Goffman, 1972, s.7

mänsklig, och utifrån det vidtar vi olika diskriminerande åtgärder som ofta resulterar i att vederbörandes livsmöjligheter, avsiktligt eller ej, reduceras, och den stigmatiserade kanske känner sig osäker på hur vi normala ska identifiera och ta emot honom. Osäkerheten kommer inte bara från den stigmatiserades ovetskap om vilken kategori han kommer att placeras i, utan också, ifall placeringen blir fördelaktig, om omgivningen är uppriktig mot honom. Detta kan göra att den stigmatiserade får en känsla av att inte veta vad de andra närvarande faktiskt tänker om honom²⁷.

3.2. Bemötande från omgivningen

Stigmat kan göra att individen avskärs både från samhället och sig själv, så att han upplever sig ensam och misskrediterad inför en värld som inte accepterar honom. I vissa fall kan den stigmatiserade leva ett helt liv i föreställning om att han är helt ensam med sitt stigma och att hela världen är emot honom, och uppleva att samvaron med normala gör intrång i hans privatliv. Sociala situationer blir inte alltid enkla. De normala kan ignorera stigmat vilket kan kännas krystat, eller så behandlar man den stigmatiserade som en ”icke-person” som inte är närvarande. Situationer kan också leda till onödiga hänsynstaganden, undvikande blickar, och vardagsord som helt plötsligt blir tabu. Ofta finns dock människor som är välvilligt inställda till den stigmatiserade. Den första gruppen av dessa är de som själva har samma stigma, och med dessa kan erfarenheter och tips på hur man kan leva med stigmat utbytas, och det kan också finnas forum angående hur man bäst klarar av den stigmatiserades situation. Den andra gruppen som den stigmatiserade kan få hjälp av är ”de visa” som utgörs av normala personer vilkas speciella situation medfört att de väl känner och är sympatiskt inställd till den stigmatiserades hemliga liv och betraktar honom som en vanlig människa. Dessa visa kan räkna med ett visst erkännande bland personer med stigmat och är marginella individer mot vilka den stigmatiserade inte behöver skämmas eller kontrollera sig själv. En vis person kan vara sammankopplad med en stigmatiserad genom sociala band och detta kan göra att samhället i övrigt behandlar dem som en enhet. Den vise måste då i viss mån dela den stigmatiserades diskredit, och den vise får ett så kallat hedersstigma. Ibland får tendensen att stigmat sprids från den stigmatiserade individen till hans närmaste den följd att förbindelser med honom undviks eller bryts. Personer med hedersstigma utgör en förebild och visar hur långt normala kan nå när det gäller att behandla en stigmatiserad person som om han inte hade något stigma²⁸.

3.3. Socialiseringsmönster

Stigmatiserade personer kan uppleva personliga anpassningsproblem. En fas i socialiseringsprocessen är när den stigmatiserade lär och tillägnar sig de normalas inställning, och

²⁷ Goffman, 1972

²⁸ Goffman, 1972

därigenom också de identitetsföreställningar som råder i samhället. En senare fas är när han inser att han har ett visst stigma och vilka konsekvenser det kan få. Goffman identifierar fyra olika vägar man som stigmatiserad kan ta. Den första berör dem som har ett medfött stigma och som anpassat sig redan medan de hållit på att lära och tillägna sig de krav som de inte klarar av. Det andra mönstret sammanhänger med familjens, men även den närmaste omgivningens, förmåga att bilda en skyddskapsel kring sina barn. I en sådan kapsel kan ett från födseln stigmatiserat barn skonas med hjälp av informationskontroll, exempelvis så hindras nedsättande uttalanden om barnet från att nå det. Detta gör att barnet kommer att betrakta sig själv normal. Det tredje socialiseringsmönstret berör en person som blivit stigmatiserad senare i livet, eller som senare fått veta att han alltid varit diskreditabel. I den förstas fall innebär det inte att han behöver omvärdera sitt förflutna, i motsats till den andras. En person som får ett stigma senare i livet vet redan hur relationen mellan stigmatiserade och normala ser ut, innan han själv får uppleva sig själv som utanför. Tänkbart är att en sådan person får svårt att hitta en ny identitet, man upptäcker stigmat och blir en främling för sig själv. Det fjärde mönstret kan illustreras av dem som är anpassade till en främmande miljö, men som senare får lära sig ett annat, av omgivningen ansett som riktigare, sätt att leva. Goffman påpekar att en individ som omgivningen givit en ny stigmatiserad identitet efter hand känner sig allt mindre besvärad av nya bekantskaper, medan de gamla känns mer aviga. Oavsett vilken väg den stigmatiserade tar blir den upplevelsefas då han får lära sig att han har ett stigma intressant, då han vid det tillfället troligtvis kommer att försättas i en ny relation till andra personer som har samma stigma som sig själv²⁹.

3.4. Att dölja eller inte dölja

Man visar vanligen inte att man lagt märke till en persons stigma, och medan man ignorerar stigmat kan situationen bli laddad och osäker för alla inblandade, särskilt för den stigmatiserade. Om däremot det som skiljer den avvikande personen från de andra inte märks initialt, eller om han inte vet att de andra känner till det, så finns en möjlighet att undvika denna laddning. Problemet blir då inte att undvika spänningarna, utan i stället att dölja sitt stigma. Det handlar om att öppet visa eller tala om hur det står till eller inte. Personer som har fördomar mot individer som tillhör en viss grupp kan ovetandes acceptera den diskreditabla som om han inte ingick i den gruppen. Avsiktligt eller oavsiktligt försöker den diskreditabla personen hindra att hans egenskap blir känd och accepterar ett bemötande som baseras på felaktiga uppfattningar om honom. Den sociala informationen är den viktigaste vid studier av stigma, och gäller individen och hans mer bestående karaktäristika. Vissa tecken förmedlar social information på ett rutinmässigt sätt och är lättåtkomliga, och kallas för symboler. De kan vara överflödiga i omgivningens ögon och belysa något som är uppenbart. Vissa

²⁹ Goffman, 1972

kan synas på kläder, exempelvis ”pins” som visar att man står för något särskilt eller är medlem i någon speciell klubb, symboler i andra sammanhang kan utgöras av exempelvis vigselringar. En viktig faktor när man talar om stigma är dess visibilitet. Hur väl man visar stigmat i de fall där man kan välja grundar vilken attityd den stigmatiserade väljer att ha till sitt stigma.

När man talar om diskreditabla individer kan man identifiera fler belägg för att de han möter blir besvärade av stigmat. Bland annat kan den närmaste omgivningen vara de personer inför vilka han i förstone vill dölja något. Stigmat och/eller besvären att dölja kan bli en ”fix” del av den personliga identiteten. När en person flyttar från ett samhälle efter att ha bott där en tid lämnar han en personlig identifikation efter sig, som ofta är utfylld med vissa antaganden om hans framtidsutsikter. En ny identifikation skapas i det nya samhället och ibland förmedlar dessa identifikationer olika saker. Individer som döljer sitt stigma kan utsättas för att få reda på vad andra ”egentligen” tänker om personer av hans sort, både när de inte vet att de interagerar med en sådan person och när de får reda på hur det är ställt och då byter åsikt. Den stigmatiserade vet inte graden av informationens spridning, och faktorn att vissa lyckas dölja sitt stigma för lätt över problemet till den psykiska hälsan hos dem som lyckas med detta. Man kan tänka sig att vederbörande måste betala ett högt psykiskt pris – en ständig ängslan – eftersom de lever ett liv som kan bryta samman när som helst. Individen kan också välja att frivilligt avslöja sig och därmed tvärt förändra sin situation från någon som ständigt måste avväga vilken information som ska lämnas ut, till en som måste reda sig i tänkbara olustiga sociala situationer. Han övergår från diskreditabel till diskrediterad. När den stigmatiserade märker att de normala har svårt med hans stigma bör han medvetet hjälpa dem att minska spänningen. Vid sådana tillfällen kan den stigmatiserade bryta isen genom att uttryckligen berätta om sitt stigma på ett sätt som visar att han själv är frigjord från det³⁰.

3.5. Synen på sexualitet

Foucault skriver att grunden till den syn på sexualitet och makt/rangordning av den som samhället har idag, att vi är besatta av att benämna sexualiteter för att möjliggöra kontroll av dem, ligger så långt som flera hundra år tillbaka i tiden. I början av 1600-talet kunde man fortfarande vara ganska öppen med sina sexuella förehavanden och man gjorde inga direkta omskrivningar när man talade om sexualiteten. Det som var oanständigt och opassande var relativt oreglerat om man jämför med hur det sedan såg ut på 1800-talet vilket Foucault beskriver som ”den viktorska borgerlighetens evinnerliga mörker”. Sexualiteten var då ordentligt dold och något man inte pratade om offentligt, något som helt och hållet skulle gå ut på fortplantning och de som utgjorde normen för sexualitet var det gifta och barnalstrande paret. Men det fanns två ställen där avvikelser fick förekomma – på

³⁰ Goffman, 1972

bordellen och på mentalsjukhuset. Under dessa två århundraden beskriver Foucault ett växande sexuellt förtryck som ännu lever kvar i vår tid. Förtrycket föds på 1600-talet och sammanfaller sedan med kapitalismens utveckling och blir en del av den borgerliga ordningen. En del i ordningen låg i att sexualitet inte var något man skulle hänge sig åt för nöjes skull då det stal styrka från arbetskraft utan endast något som skulle gå ut på förökning. Från att ha kunnat tala öppet om sexualitet förändrades talet om den, och ibland tystnaden, till att vara något som ingick i produktion av makt, ibland med uppgift att förbjuda, för produktion av vetande, ofta spridandes felaktigheter eller systematisk ”vankunskap”. Det fanns en kontroll av vad som kunde sägas och man reglerade var och när man fick tala om sexualitet, i vilken situation, med vilken samtalspartner och i vilka sociala relationer. Ett tillfälle där man fokuserade på sexualiteten var bikten där man skulle återge sina tankar och upplevelser för att rena sig från det onämnbare. Häri låg en påtaglig maktutövning från kyrkans sida, en trehundraårig tradition där den västerländska människan varit bunden till plikten att säga allt om sitt kön. Fokus på talet om sexualiteten var att fördöma ofruktbara handlingar och förbjuda snedsprång eller andra sexuella aktiviteter som inte hade avlande som mål. Man skapade möjligheter att rättsligt ingripa mot smärre överträdelser och kopplade samman avvikande sexualitet med mentalsjukdom. Allt detta tal om könet åsyftade till att garantera folkmängd, återskapa arbetskraft, stabilisera de sociala relationerna, med andra ord frambringa en ekonomiskt nyttig och konservativ sexualitet³¹.

En faktor för makten från 1700-talet och framåt var begreppet *befolkningen* som ett ekonomiskt och politiskt problem, som resurs, arbetskraft och strävandet efter jämvikt mellan befolkning och resurser, och man analyserade på grund av detta nativiteten, giftasåldern, inom- och utomäktenskapliga födslar, hur könsumgänget såg ut, celibat, kyskhetskrav och preventiva åtgärder. Det är nu man börjar analysera sexuella beteenden och leta efter kausala samband genom en forskning som grundade sig i både ekonomi och biologi, och man försöker göra de äkta parens sexuella förehavanden till ett medvetet ekonomiskt-politiskt beteende. Lagar och regler talade om den äktenskapliga plikten. Det var även inom andra områden man väckte tal om könet. Läkarvetskapen förmedlade kunskap om nervsjukdomar, psykiatrin om mentalsjukdomar, strafflagstiftningen ändras och andra sociala kontroller tar form. De västerländska samhällena registrerade och inledde en klassificering av sexualiteterna, och vardagliga svagheter beskrevs som bisarrerier och sjukliga överdrifter. Foucault beskriver detta system som bio-makt och menar att det handlar om makt att främja liv. En följd av bio-maktens utveckling är det ökade värdet som normens inverkan fått på bekostnad av lagens juridiska system. En makt vars syfte är att tillvarata

³¹ Foucault, 1980

och skapa liv behöver tillgängliga reglerande och korrigerande mekanismer, och måste bedöma, mäta, skatta, och rangordna. Fortfarande lever detta tänkande kvar genom att man ständigt talar om kön och sexualitet, men ändå framhäver det som något tabubelagt. Innebörden av detta, makten över könet, är att man har en lag från etablissemangets sida som påbjuder obefintlighet, osynlighet och stumhet³².

3.6. Sammanfattning

En person besittandes en egenskap som är diskrediterande och kan medföra att personen i fråga skiljer sig från samhällets normer är stigmatiserad. Stigma är alltså en egenskap som är djupt diskrediterande, men det är relationen som omgivningen har till stigmat som avgör om personen i fråga ska uppleva ett utanförskap. Därför består stigmat snarare av en relation mellan ett attribut och ett mönster, och inte själva attributet i sig. Stigman kan vara både synliga och osynliga. Om stigmat är osynligt kan den stigmatiserade själv välja om hans omgivning ska få kännedom om stigmat eller inte. Det kan dock innebära stora psykiska påfrestningar att dölja sitt stigma. Stigmatiserade kan bli mött av sin omgivning på olika sätt. Den stigmatiserade kan behandlas som om han var vem som helst utan stigma, och man ignorerar stigmat vilket kan kännas besvärade, eller så behandlar man personen som en ”icke-person” som överhuvudtaget inte är närvarande. Situationer kan också leda till försiktiga hänsynstaganden. Det finns dock personer som av olika skäl behandlar den stigmatiserade som vem som helst, och det kan vara någon som har samma stigma, eller normala personer vars speciella situation har medfört att de blivit väl förtrogna med den stigmatiserade individens hemliga liv och sympatiskt inställd till detta.

Grunden till dagens syn på sexualitet och den makt- och rangordning vi har av den härstammar från 1700-talet och framåt. Sexualiteten var då något som enbart skulle gå ut på reproduktion och normen för sexualitet utgjordes av det gifta och barnalstrande paret. Foucault beskriver ett sexuellt förtryck som sammanföll med kapitalismens utveckling och som är en byggsten i den borgerliga ordningen där en faktor var att sexualitet utan reproduktion som syfte enbart stal styrka från arbetskraft. Man började också både tala och titta mycket om sexualiteten, kategorisera och kontrollera den, med syfte att skapa makt, där exempelvis bikten var ett sätt från kyrkans sida att utöva makt. Man kopplade också samman avvikande sexualitet med mentalsjukdom. Talet och tittandet om könet skulle resultera i reglering av befolkningen, och man letade efter kausala samband mellan ekonomi och biologi vilket Foucault menade leder till en bio-makt, en makt att främja liv. Normer fick en ökad betydelse genom att de var mer tillgängliga än lagens juridiska system för att

³² Foucault, 1980

reglera och korrigera, bedöma, mäta, skatta och rangordna. Talet om sexualitet regleras än idag och är fortfarande tabubelagt, och denna reglerade osynlighet kan ses som en maktfaktor från etablissemanget sida.

4. Metod

Jag har använt mig av en kvalitativ studie i denna uppsats där jag har genomfört sex intervjuer med homosexuella män. Jag har intervjuat dem om deras upplevelser av hur det är att leva som hur homosexuell man idag, och fått ta del av deras personliga tankar. Den vetenskapliga ansatsen som jag har använt mig av är hermeneutiken, då mitt syfte är att försöka förstå, belysa och tolka intervjupersonernas svar³³.

4.1. Kvalitativ metod

Metodvalet styrdes av frågeställningen som handlar om hur den homosexuelle mannens syn på sin egen plats i tillvaron påverkas av samspelet med den sociala omgivningen. Jag ville se om det finns likheter och skillnader i deras upplevelser och hur de i så fall ser ut, vilket fordrar ett lämpligt vetenskapsteoretiskt perspektiv. Jag måste då kunna urskilja vad svaren innebär och analysera förhållanden sedda i sitt sammanhang för varje enskild individ. Målet med uppsatsen var att få en insikt i hur personliga förutsättningar och yttre omständigheter samspekar och gör det möjligt att förstå just den personen³⁴. Jag ansåg att den kvalitativa metoden passade bäst eftersom jag försöker hitta beskrivningar som visar på företeelser eller sammanhang, i motsats till en kvantitativ som inriktar sig på att behandla kategorier givna på förhand och som beskriver värden genom mätning eller testning. I undersökningen har jag velat få fram varje individs subjektiva uppfattning, och jag ville alltså att mina respondenter skulle berätta så mycket som möjligt med sina egna ord och utifrån sina egna tankar. Detta för att jag ville få så spontana och uppriktiga svar som möjligt och få en helhetsbild. Intervjuer ger möjlighet till en fortlöpande, responspräglad dialog och denna möjlighet att påverka intervjuens vinklingar kan få både positiva och negativa konsekvenser för såväl forskaren som för respondenten, vilket gör det viktigt att intervjuaren är medveten om och tänker på eventuella konsekvenser³⁵. De intervjuer jag genomförde innehöll många ytterst personliga frågor som berörde respondenternas innersta tankar och funderingar, och många av dessa frågor fick svar som jag kände att jag måste hantera med största hänsyn och försiktighet.

4.2. Vetenskapsteoretisk ansats

Hermeneutik som vetenskaplig ansats kännetecknas av sitt studieobjekt, betydelsen av de frågor som ställs och det slags kunskap som söks³⁶. De frågor jag ställde i samband med mina intervjuer (se bilaga1) var relativt preciserade för att ingå i en hermeneutisk undersökning, men de olika respondenternas svar och antydningar styrde följdfrågorna åt helt olika håll, och därför blev

³³ Thurén, 1996

³⁴ Ödman, 1979

³⁵ Patel & Tebelius, 1996

³⁶ Allwood & Eriksson, 1999

intervjuerna ändå väldigt personliga och ostrukturerade. Studieobjektet består av unika mänskliga handlingar och fenomen sedda i sitt sammanhang³⁷ och i mitt fall handlar det om att synliggöra de enskilda personernas subjektiva uppfattning om sin plats i den sociala omgivningen. Jag valde att redovisa mitt empiriska material genom att inte plocka lösryckta delar ur intervjuerna utan istället presentera respondenterna person för person. Detta för att ge läsaren en så klar uppfattning som möjligt av vilka respondenterna är och hur deras subjektiva upplevelser och tankar ser ut. Hermeneutik handlar om hur erfarenheter kan samlas in, analyseras och tolkas och om hur tolkningarna måste prövas för att resultatet ska ge kunskap och inte godtyckliga slutsatser och fördomar³⁸. Jag analyserade och tolkade mitt empiriska material dels utifrån min teoretiska referensram och dels utifrån min egen förförståelse. I samband med analysen såg jag hur min empiri stämde med den teoretiska referensramen som jag har använt mig av. För att förståelsen man skapar ska vara meningsfull krävs det i hermeneutiken att det alltid sker i en kontext, varje tolkning eller förståelse är delar som är beroende av helheten och vice versa³⁹. Det är ytterligare ett skäl till varför jag valde att presentera intervjuerna i sin helhet och inte dela upp och blanda dem. Jag har vidare valt att använda mig av den existentiella tolkningen, eftersom den har med mänskligt liv att göra. Man måste då se det yttre sammanhanget för att förstå människans tillvaro i det man tolkar. Detta tolkningsarbete bör innehålla två slags kontroller – den måste hänga ihop på ett logiskt sätt, och man måste kunna kontrollera tolkningar och teoretiska antaganden mot primärdata. I en existentiell tolkning finns det ingen tolkning som man kan avfärda eller kalla ogrundad, utan bara mindre rimlig eller meningsfull. Existentiell tolkning innebär att man försöker förstå vilken uppfattning respondenterna har om sig, vilket alltså är deras subjektiva uppfattning och deras syn på sin situation⁴⁰.

4.3. Vetenskaplighet

För att nå min problemformulering och uppsatsens syfte så har intervjuerna bestått av olika frågor indelade i teman som jag tyckte berörde dessa. Angående mina intervjufrågor kom jag i ett senare skede fram till att vissa frågor var mer intressanta än andra, men det var svårt att veta på förhand vilka som skulle ge mest resultat så jag ångrar ändå inte att alla frågor dryftades. Jag är som sagt var inte ute efter att generalisera, alla är ju olika. Angående vetenskapligheten är det viktigt att tänka på vid denna typ av undersökning och kunskaps- och förståelseförmedling använda ett bra språk som riktar sig till de personer som uppsatsen är ämnad för. En annan viktig del i denna tolkningsmetod är att man ska redovisa för sin förförståelse. Förförståelse handlar om att man redan vet något om

³⁷ Allwood & Eriksson, 1999

³⁸ Allwood & Eriksson, 1999

³⁹ Allwood & Eriksson, 1999

⁴⁰ Ödman, 1979

studieobjektet och det påverkar ens tolkningar, men om man redogör för den så ökas trovärdigheten och uppriktigheten i undersökningen⁴¹. Min förförståelse hjälpte mig till viss del att bättre förstå respondenterna, men den fungerade kanske också som ett hinder för att tyda vad de verkligen hade sagt, eftersom förförståelse ofta bygger på önsketänkande⁴². Men jag har haft detta i åtanke under uppsatsens genomförande.

En annan aspekt kring vetenskapligheten gäller de möjligheter läsaren ges att granska tolkningar och slutsatser. Hur man har kommit fram till tolkningarna bör tydligt framgå för att öka undersökningens validitet och reliabilitet. Validitet innebär att man verkligen har undersökt det man avsåg och inget annat⁴³. Jag anser att jag gjort detta då jag i min intervjuguide utformade frågor som har med problemformuleringen och syftet att göra, och jag har utgått från intervjuguiden i samtliga sex intervjuer. Jag anser också att respondenternas svar varit relevanta. Under intervjuernas gång återkopplade jag regelbundet till svaren för att på så sätt kontrollera att jag förstätt dem och jag var noga med att få svar på alla frågor. Detta för att säkerställa validiteten, att jag faktiskt kom åt det jag avsåg att undersöka. Vidare visar intervjuguiden hur frågorna såg ut. Reliabiliteten anger tillförlitligheten av det man studerar, att mätningarna är riktigt utförda och att man använt sig av rätt metod, och mätningarna ska bygga på ett lämpligt urval⁴⁴. I en kvalitativ studie som denna kan det vara svårt att uppnå det då de sex respondenterna är olika individer, och jag var inte ute efter någon allmän slutsats utan istället intresserad av varje individs subjektiva mening. Jag försökte ändå vara metodisk vid intervjuerna och noga med att ta upp alla frågor trots att de inte hamnade i samma ordning alla gånger, för att jag slutligen skulle få ihop de olika bitarna till en helhet.

4.4. Förförståelse

Min förförståelse bygger på att jag har viss kunskap om hur det är att vara annorlunda. Mina kunskaper är dels hämtade utifrån tidigare sociologistudier där frågor som utanförskap, normalitet och sociala mönster har diskuterats, och dels utifrån egen livserfarenhet. Då uppsatsen inte ska handla om mina upplevelser av att inte alltid platsa i den sociala omgivningen tänker jag inte gå in närmare på det, men att nämna att jag själv inte är homosexuell känns nödvändigt. Jag kan också kort berätta att jag periodvis i livet har känt mig ensam och utanför i sociala sammanhang, och jag är övertygad om att upplevelsen av utanförskap och att känna sig annorlunda är något som vi alla har stött på någon gång. Min uppfattning är att alla normer stänger in oss i roller och försöker cementera oss i de fack vi till viss del föds in i. Känslan av att inte passa i det tilldelade facket gör

⁴¹ Patel & Tebelius, 1987

⁴² Thurén, 1996

⁴³ Patel & Tebelius, 1987

⁴⁴ Patel & Tebelius, 1987

att man inte trivs i sin roll, och upplevelsen av att inte platsa i sociala sammanhang gör att man känner sig utanför. Vidare tror jag att normerna gör att vi får svårt att se på varandra som individer, och att inte kunna uppnå normerna kan göra att man inte känner sig tillräcklig som människa. Tilläggas kan också att jag har ägnat tid dels åt samhällsdebatten, och dels åt att läsa på rfs!s websida på Internet och de websidor som rfs! länkar till, för att ytterligare kunna ta del av hur situationen ser ut för homosexuella män. Det är dock inget som jag hänvisar till varken i min empiriska eller teoretiska referensram.

4.5. *Upplägning och urval*

Jag valde i min uppsats att genomföra en kvalitativ studie med sex djupintervjuer med homosexuella män. Några speciella kriterier på intervjupersonerna hade jag inte mer än att de skulle vara just män och homosexuella. Ålder har inte spelat någon roll, även om det blev en viss bredd i ålders-spektrat. Jag har inte lagt någon betoning på hur öppet de visar att de är homosexuella, inte heller på om de lever i fasta förhållanden eller inte. Upplägget av uppsatsen följer som sådan att jag först utarbetade en problemformulering och ett syfte, och därefter valde jag ut den metod som jag ansåg passa mitt syfte och problemformulering. Sedan började jag leta efter passande teorier som jag delade in i teman för att ha som grund för min empiriska studie. Efter det genomförde jag mina intervjuer och letade efter ytterligare teorier att komplettera med. I analys- och diskussionsdelen som är den sista knyter jag samman empiri- och teoridel och framför mina egna tankar och åsikter kopplat till det jag kommit fram till, för att få ihop alla delar till en helhet.

4.6. *Forskningsetik*

Det är en grundläggande etisk skyldighet att som forskare säkerställa att deltagarnas fysiska, psykiska och emotionella välbefinnande inte hamnar i farozonen. Det kan dock vara svårt att i förväg känna till eventuella negativa konsekvenser av en undersökning. Deltagarna måste också på egen hand få bestämma om de ska vara med i studien eller inte och det är viktigt att man som forskare informerar deltagarna om alla aspekter av ett projekt som kan påverka deras beslut om delaktighet⁴⁵. Alla intervjuer genomfördes med frivilliga deltagare som själva valt plats för respektive intervju, och alla deltagare blev informerade om forskningsprojektets art, vilken typ av frågor som skulle ställas och hur undersökningsresultatet skulle publiceras. Dessutom anonymiserade jag resultatet. Jag har också noggrant övervägt frågornas formuleringar och iakttagit största försiktighet avseende vilka följdfrågor jag har ställt, och vilka jag har undvikit att ställa, för att inte utsätta någon för psykisk press. Då många frågor har varit personliga och ibland kanske

⁴⁵ Ruane, 2005

väckt svåra minnen tyckte jag att det var av särskild vikt att vara försiktig i mina formuleringar och att inte pressa någon att berätta mer än vad denne tyckt känts bra.

4.7. Intervjuer och observation

Jag genomförde totalt sex intervjuer. Min tanke var att utarbeta en relativt strukturerad intervjuguide till stöd för att nå mitt syfte och mål. Frågorna i guiden följde vissa teman, vilket är karaktäristiskt för kvalitativa intervjuer⁴⁶. Jag hade ett antal frågor kopplade till företeelser jag ville undersöka, men i huvudsak var det respondenterna själva som styrde intervjuerna. Då jag ville studera deras subjektiva uppfattningar valde jag att inte styra för mycket. Jag visste inte på förhand vilka frågor som skulle vara viktigast, och vissa frågor ledde till fler följdfrågor än andra vilket gav ett bredare resultat. Intervjuerna tog ungefär en timma vardera och jag använde min smartphone för ljudupptagningen, därefter transkriberade jag dem för att kunna tolka dem innan jag analyserade utifrån olika teorier. Vid analyserandet är det betydelsefullt att man har en ordagrann återgivning av intervjuerna, utan den filtrering som anteckningar och minnesbilder medför, för att inte missa något vid analystillfället⁴⁷. Jag läste noggrant igenom intervjuerna många gånger och markerade vissa fraser, och tidigare uppsatser har jag skrivit tillsammans med ytterligare en eller två personer, och det var klart svårare att hitta flera infallsvinklar vid tolkningar när man inte hade någon att diskutera med.

Respondenterna i min undersökning är personer som jag träffade vid mina besök på rfsL Hallands caféträffar. Jag valde slumpvis ut vilka jag skulle fråga, och de sa ja med en gång på min förfrågan om att ställa upp. Intervjuerna genomfördes sedan på olika platser beroende på vad respondenten kände sig bekväm med. Jag var lite nervös innan intervjuerna, för trots att jag genomfört flera intervjuer tidigare i andra sammanhang har jag aldrig intervjuat människor om så personliga frågor. Jag fick ta del av mer omfattande och mer personlig information om deras innersta funderingar än vad jag var beredd på, och efter intervjuernas genomförande rörde sig många nya tankar i mitt huvud. I min presentation av empirin och sedan också i analysen har jag valt att anonymisera dem genom att ersätta deras namn med påhittade, för att några av dem önskade det, och jag ansåg inte att värdet av intervjuerna skulle minska genom detta.

⁴⁶ Kruise, 1998

⁴⁷ Repstad, 1993

4.8. Sammanställning av insamlat material

Efter transkriberingen av intervjuerna sammanställde jag mitt empiriska material. Jag funderade på vilka av de teorier som jag haft i åtanke innan intervjuerna som fortfarande var användbara, bearbetade dem och kompletterade med ytterligare teori. Dessa kopplade jag sedan till mitt empiriska material i en analys- och diskussionsdel.

5. Empiri

Resultatet är baserat på sex intervjuer som genomfördes med homosexuella män mellan 18 och 48 år. De är uppvuxna både i mindre stad och på landsbygd, men de hade alla stadigvarande adress i Halmstad vid intervjutillfället. Två av dem har fast förhållande sedan många år tillbaka, tre har avslutade kortare samboförhållande bakom sig och den yngsta deltagaren har inte haft någon längre relation.

5.1. *Det svenska samhället och gay-rörelsen*

Fem av deltagarna är tydliga med att det finns ett motstånd i samhället och att det inte är enkelt att leva som homosexuell man i Sverige. Alexander uttrycker det som att om man är heterosexuell är vägen mer utstakad, man vet vart man ska ta vägen i livet och att samhället är uppbyggt efter hur heterosexuella formar sina liv, och han fortsätter ”Men om du som kille skaffar en pojkvän, och skaffar barn, och liksom allting sådant där, då blir det svårt. Samhället är inte utformat för att det ska fungera”. Christer menar att även om samhället öppnar sig mer och mer så finns det fortfarande ett strukturellt motstånd och att det finns de som motarbetar att homosexuella ska ha samma rättigheter som heterosexuella. Det är bara en av deltagarna som tar upp att religion är en bromsande faktor i kampen för att minska diskrimineringen av homosexuella.

Jag ställde frågan till alla deltagare om vad de ansåg vara viktigast för att få homosexualitet accepterat på alla plan i samhället, och alla utom Jaromir svarade otvetydigt att homosexuellas synlighet är av största vikt. Jaromir svarade att det viktigaste är att bli av med alla fördomar vilket enligt mig är en av effekterna av ökad synlighet. Johan och Anders menade också att samhället behöver tid, tid för folk att utvecklas och tid för generationsbyte. Ingen av deltagarna lägger över något ansvar på gay-rörelsen för att fördomarna ska minska, utan menar i stället att det är enskilda homosexuellas synlighet i vardagen som måste öka, flera ger exempel på att man som homosexuell man måste våga visa att man är det genom att ”hålla handen på stan” eller på andra sätt synliggöra homosexuella relationer, Johan säger ”Man ska vara sig själv ju, är man homosexuell så ska man försöka visa det”. Anders uttrycker:

Det är egentligen vi själva, vi själva inom gruppen att vi visar att det är inte så svårt eller krångligt, vi ska gå ut, vi ska ju inte kräva att andra ska göra allting med lagar och så, vi ska själva gå ut och visa att här är vi, så här ser vi ut och vi är inte konstiga.

Vad som också framkommer av intervjuerna är att även om de anser att det är viktigt att ”hålla handen på stan” menar alla utom Oskar att det är något som de själva inte skulle vilja eller våga göra. Johan säger att om hans framtida pojkvän skulle kunna tänka sig det så kanske han själv ändrar uppfattning. Däremot har gay-rörelsen haft stor betydelse för alla av deltagarna då alla

uttrycker att de första mötena med andra homosexuella män har skett via organiserade träffar, möten eller gay-galor och att det är på det sättet som de, som några uttryckte det, hittade sig själva eller hittade sin identitet.

5.2. Fördomar

Alla deltagarna är tydliga med att fördomarna mot homosexuella ute i samhället har en stor betydelse för hur de själva och andra homosexuella män kan leva sina liv och i vilken utsträckning de vill eller vågar vara öppna med den. Anders tror att många homosexuella män väljer att dölja sin sexualitet på grund av att man är rädd för fördomar:

Man är rädd för vad andra ska tycka och tänka om en, att andra ska tycka att man är äcklig. På grund av att de inte vet vad vi sysslar med, att det är samma sak som de själva sysslar med. Kärlek som relation, fast det är samma kön man riktar sin kärlek mot.

Dessa fördomar menar han kan leda till utanförskap på arbetsplatsen eller i skolan. Jaromir berättar att han möter det i skolan och dagligen hör hur personer kallar varandra böger till exempel när de bråkar. Alexander berättar om hans nuvarande arbetsplats:

Men på det jobbet jag har nu så är det en mekaniker, han är femtio plus någonting, otroligt mycket fördomar. Så han vet ingenting, och han behöver inte veta någonting. Det skulle... liksom skulle han få veta min sexuella läggning så skulle vi inte kunna jobba tillsammans. På grund av alla hans fördomar.

Tre av deltagarna berättar också att fördomarna kan få allvarliga konsekvenser, och Oskar berättar om sin mammas reaktion när han kom ut för familjen att hon uttryckte oro över att han skulle kunna bli misshandlad, och Anders tror att relationerna till föräldrar och syskon har påverkats i positiv riktning av att han är homosexuell, genom att de är extra omtänksamma och att de vet att han tillhör en utsatt grupp. Alexander berättar så här:

Jag är uppväxt i en liten by, med femton-sjuttonhundra invånare ungefär. Ehh, otroligt mycket fördomar, ehh... och det får man liksom inpräntat långt bak i hjärnan, att det är liksom fel, utan det ska var si det ska var så, du ska liksom vara heterosexuell, du ska tända på alla tjejer du ser du ska liksom skaffa ungar på löpande band, du ska ut i skogen och jaga, och hugga ved och allting sådant då //På grund av andras fördomar, som man har fått lärt sig, fått lära sig att det är fel, och liksom då kom jag på det att jag är den människan som liksom är fel. Jag är den människan som inte ska finnas. Och sådär... Den felande länken ungefär.// Jag ville ju inte komma ut i byn så länge jag

bodde där. För att i slutändan så kan det vara livsfarligt alltså. Det kan det vara. I en sådan liten by.

Christer berättar att även han har fördomar, att han trots att han är homosexuell utgår från att alla andra är heterosexuella, och funderar lite över hur konstigt det är, och att han även hade fördomar om hur det skulle vara när han berättade för andra att han är homosexuell. Christer tycker att det är lite märkligt att det inte är någon på hans jobb som har opponerat sig mot att han arbetar med barn med tanke på alla fördomar som finns i samhället.

5.3. Öppenhet

Alla deltagare utom en, Jaromir, är relativt öppna med sin sexuella identitet. Om varför många homosexuella män väljer att dölja sin läggning tror Johan att det beror på vilken omgivning man har, men även på hur stark man är i sig själv. Om man vågar stå emot omgivningens fördomar eller inte, och vad man orkar stå ut med. Oskar menar att många döljer först och främst för att hindra andra familjemedlemmar från att bli skadade eller ledsna. Han säger först att han är "jätteöppen" med sin homosexualitet, och berättar att han gick hand i hand med sin pojkvän och att de kunde pussas på stan. Det finns inga ställen i Sverige som Oskar inte känner att han kan vara öppen på, men tillägger efter en stund att med äldre personer känner han att han inte kan vara öppen, och inte heller på hans pappas arbetsplats vilket han beskriver så här:

Dock, jag kanske ska tillägga att min pappa har eget företag och där kan jag säga att ja, jag är bög där också men jag skärper till mig lite, men det är också för pappas skull. Alltså där är ju väldigt mycket arbetarkillar och så, och jag finner inget nöje i att, fjolla runt där, utan där är jag mest lite lågdämpad... För att passa in lite där.

På frågan om hur öppen Christer är med sin homosexualitet menar han att han inte går omkring och säger "hej jag heter Christer och jag är homosexuell" man han gör ingen hemlighet av att han bor ihop med Stefan och att de är sambo. Anders uttrycker sig på ett liknande sätt när han säger att han är öppen med sin homosexualitet och att om någon frågar så berättar han, men det finns ingen anledning att gå och skylta med det. På arbetet upplever han inte heller några problem att komma ut, han säger att hans gamla jobbarkompisar inte visste något men här i Halmstad upplever han fullt stöd från dem som vet om det. På frågan om vilka platser eller i vilka sammanhang han känner att han inte kan vara helt öppen med sin homosexualitet svarar han att han inte vet om det finns några, men berättar sedan att han inte går och håller handen med sin pojkvän på stan, vilket skulle kännas lite utstuderat menar han. Alexander tror att han är ganska öppen och att han inte bryr sig om vad folk tycker och tänker om han till exempel skulle sitta och spreta med lillfingret är han dricker kaffe. Är det någon som stör sig så får de väl göra det, menar han.

Jaromir är väldigt otydlig med sin öppenhet och säger först att han känner att han nu kan vara öppen överallt, men sedan säger han att de enda ställena som han är öppen med sin homosexualitet är hemma och på rfsf och att det inte är på något annat ställe än i skolan som Jaromir känner att han aktivt måste dölja sin homosexualitet. Han berättar att det finns de i skolan som han skulle vilja komma ut för, men han vågar inte på grund av att han är rädd för att bli utsatt för våld där. Om någon från skolan skulle se honom med en pojkvän så säger han så här ”Ja, men om det händer så, så självklart, då är det inget annat val. Jag ska inte ljuga för dem.// Jag skulle aldrig våga berätta det för dem, men om... om de ser mig så... då erkänner jag.”

Johan funderar numera han inte på om människor i hans omgivning vet om att han är homosexuell eller inte, utan pratar på obehindrat. Men han berättar om en tid innan han kom ut då han levde ett slags dubbelliv. På jobbet kallade han sin pojkvän för Jenny i stället för Johnny för att de andra inte skulle ana något och var tvungen att hitta på diverse omskrivningar för att reda ut vissa situationer. Gällande omgivningens funderingar säger alla utom Jaromir att om de märker att någon gärna vill fråga om deras homosexualitet men inte vågar för att det känns genant så kan de hjälpa till för att bryta pinsamheten. Alexander berättar om dem på sitt förra jobb som var lite rädda att fråga i början, och de kunde tala om Alexanders pojkvän som ”hans vän”, och då lade han fram orden de inte vågade säga så här ”Ja det är min sambo, vi är tillsammans det är min pojkvän”. Christer menar att det för det mesta händer till exempel på personalfester när folk dricker alkohol, då säger han att det kan komma vissa töntiga frågor vilka han bemöter rakt på sak. Han tror att de han möter känner det som en befrielse för att de nog inte riktigt vet hur de ska prata om det och att han då hjälper dem i den situationen.

5.4. Att öppna sig

Oskar upplevde det som jobbigt att komma ut första gången:

Man får brottas med stora frågor inom sig själv och... man måste göra val, man måste välja, att berätta eller inte, ofta gör man det väldigt ung. Alltså numera gör man det väldigt ung. Det är väldigt få sexton, sjutton eller artonåringar som är heterosexuella som får ställas inför sådana frågor eller göra sådana val i livet. Som kommer påverka en så fruktansvärt mycket under så lång tid framöver.

Att öppna sig ser Oskar som en engångshändelse som dock återkommer om än inte med samma kraft som första gången, Anders beskriver en liknande känsla om att det är något som är förbi för längesedan och att den inte alls upprepas på samma sätt när han möter nya bekantskaper. Likaså Johan menar att det var en engångshändelse, men för hans del känns det inte som något som

upprepas. Enligt Alexander och Christer är det däremot en ständigt pågående process, och Jaromir som precis har börjat öppna sig tror att man måste komma ut flera gånger. Alexander säger att så fort man träffar nya människor, nya bekantskaper, så fort man byter jobb är frågan aktuell. Han påpekar att det är just när han byter jobb som det är svårast, och att det börjar redan vid anställningsintervjun. Men oftast ger det sig självt när och om han ska komma ut på arbetet. Christer menar att så fort man träffar en ny människa så uppstår situationen att man utgår från att alla är heterosexuella.

Oskar säger att han har mött ytterst lite motgångar i skolan och på de jobb han har haft. Han upplever stöd i skolan och på jobbet när han kommer ut, och detta yttrar sig genom att hans omgivning är mot honom som mot alla andra och de gör inga omskrivningar för hans skull. Detta tror Oskar beror på att han har varit väldigt mån om att verkligen ingå i gemenskapen.

För Alexander var det odramatiskt att öppna sig inför familjen och det tror han påverkade honom positivt, och att hans homosexualitet har påverkat resten av familjen i den mån att de har blivit mer öppna. När Christer öppnade sig inför föräldrarna (de tog det med ro) får jag förstå att Christer trots allt inte har hållit sin homosexualitet hemlig för föräldrarna. Han berättar att hans killar som han hade innan han träffade sin man ofta följde med på utflykter och att han aldrig hade med sig tjejer, så han menar att väldigt hemligt var det inte men att han inte heller sa rakt ut att han var homosexuell. Däremot upplever Jaromir det svårt att öppna sig. Det finns de han vill berätta för men han är osäker på om de ska förstå och acceptera det. När intervjun gjordes var det ungefär ett halvår sedan som Jaromir kom ut hemma, han tyckte att det var på tiden då, som han själv uttryckte det och det gick mycket odramatiskt till.

Anders upptäckte att han var homosexuell när han var fjorton, femton år. Han trodde att det var en del i utvecklingen och hade några tjejer i ungdomsåren. Det var ingen kul känsla att inse att man var homosexuell, som han uttrycker det, och det var absolut inget man pratade om. Att öppna sig är något som han har upplevt varit till viss del traumatiskt, och det tog lång tid att berätta för föräldrar och syskon. Han berättar entusiastiskt att när han kom ut inför sin familj upplevde han ett väldigt stort stöd, även om hans pappa just i ögonblicket skulle kontakta en psykolog. Han berättar om det:

När jag kom ut första gången så skulle farsan kontakta någon psykolog. Och vi skulle prata, oavsett vad det kostade så skulle vi prata om detta. Sedan dagen efter så sa han att nu har jag pratat med mamma lite mer, och sa att vi struntar i det där som vi pratade om igår, sa pappa till mig, och är det så att du är nöjd och trivs med din pojkvän, för då kände de ju honom redan tidigare, han hade varit som en kompis för mig han var

presenterad och sådär, men inte som pojkvän, så är det så att du trivs så är det okej för oss. Men det var lite turbulent i början.

Johan tyckte att det kändes jobbigt när han kom på hur det var, och han berättar hur han ständigt försökte glömma det och höll det hemligt i tre år – trots att han hade ett stadigt förhållande. När Johans föräldrar sedan hade fått veta allt - hans pappa hade först blivit chockad men det hade snabbt gått över - så började han ringa runt till alla sina kompisar. En av kompisarna sa att hon hade vetat länge men inte vetat hur hon skulle ta upp det med honom och helst velat att det skulle komma från honom själv. Johan hade inte berättat för någon i sin omgivning att han var homosexuell innan detta hände, så i över tre år hade han levt ett slags dubbelliv. När jag frågar hur det kändes svarar han att det nog var därför som han dränkte sig i jobb för att få något annat att tänka på vilket sedan ledde till sjukskrivning, och att om han hade vetat hur lätt det var att berätta så hade han gjort det mycket tidigare. Dessutom så tror han att det är lättare att säga att man har hittat någon och att det är en kille, än att säga rakt ut att man är homosexuell. Johan säger att han upplevde att öppna sig som väldigt positivt och att det ägde rum den kvällen då han tog telefonen och ringde alla. Det märks på Johan att han verkligen tyckte att det var en befrielse.

5.5. Makt – egenmakt

Alla deltagare uttrycker på ena eller andra sättet, mer eller mindre tydligt, att de i praktiken inte har samma möjligheter som heterosexuella har på grund av samhällsstrukturen. Jaromir känner att han måste dölja sin sexuella identitet i skolan, Anders berättar att han inte ville vara öppen på sitt förra jobb, och Alexander beskriver svårigheterna vid anställningstillfällen men framförallt talar han om känslan av att inte vara som andra. Christer är den som tydligast uttrycker det när han talar om hur allting måste ha en etikett ”de här begreppen har någon skapat, för att kunna dela in människor i olika fack. Kanske till och med förtrycka eller... eller så. Det kan ju homosexualitet också betyda. Att man blir indelad i ett fack.”

Christer har funderat mycket på varför man blir homosexuell, och varför just han blev det. När han letade efter svar sökte han på biblioteket, och på den tiden när Christer upptäckte att han var homosexuell så fanns all litteratur om homosexualitet under hälsa och sjukdom. Detta var före 1979 då man som han berättar strök sjukdomsstämpeln, med andra ord så upptäckte Christer att han var sjuk. Och, säger han, det var ju inte så positivt. Det som har påverkat Christers personlighet enligt honom själv när det gäller homosexualitet är känslan av att inte vara normal, att känna att känslorna inte är så vanliga. Christer nämner vidare processen man går igenom när man först inte vill att någon ska veta om det, och man förnekar sig själv, och säger att det är en väldigt djup självförnekelse. Styrkan som kommer sedan när man vågar stå för sin homosexualitet är också

stark, och detta, menar Christer, har påverkat hans personlighet. På frågan om han har blivit öppnare då säger han "Jag tror det alltså... Jag har blivit öppnare... Och jag upplever inte saker och ting som särskilt... svåra, det finns inte... Man... jag upplever det... som man har gått igenom det svåraste i livet som man kan gå igenom". Det gick ungefär tre år mellan han upptäckte att han var homosexuell tills han berättade det första gången, och det var på gymnasiet. Han berättar att det var hemskt att leva under så lång tid med den sanningen, och han säger så här:

Det var hemskt. Och jag tror det är så för alla, alla bögar. Faktiskt, det tror jag.// Och det här utanförskapet och så. Och jag tror att även, även om man säger att samhället har förändrats, så tror jag att känslan av att vara ensam, totalt, utlämnad, den är nog likadan idag alltså. Om man, man tror inte att det finns någon annan bög i närheten alltså. Det finns ingen som, som... som jag då va. Jag trodde att jag var helt själv i hela Halmstad. // Ehh, jag tror jag har mina föräldrar att tacka för mycket faktiskt, jag tror att jag har mina föräldrar att tacka för att jag kunde behandla min situation som jag gjorde. Att jag inte grävde ner mig där i ehh... i... i mitt självförtryck utan att jag vågade gå vidare.

Oskar säger att han har haft väldigt lätt att acceptera sig själv. Han berättar att han dock fick en konflikt med sig själv i gymnasiet då han förstod vad hans levnadssätt skulle få för följder och säger "Men det är ju absolut en konsekvens du väljer om du ska leva som du vill eller om du ska leva som någon annan". Han fortsätter sedan med en egen analys om att eftersom han inte är normen av en man, så har han mycket lättare att göra saker som andra inte kan, han menar att han har haft mycket lättare för att göra förbjudna saker för att det ändå inte är någon som har sett honom som stereotyp från början. Johan beskriver att innan han kom ut så var han blyg, tillbakadragen och rädd, men efter han kommit ut kände han att han kunde vara som han själv ville och idag resonerar han som så att de som accepterar honom som han är kommer alltid att stötta honom, och hittills är det ingen som vänt honom ryggen.

6. Analys och diskussion

6.1. *Det svenska samhället och gayrörelsen*

Statistiken som tas upp i forskningsbakgrunden visar att negativa föreställningar om homosexualitet framförallt återfinns på landsbygden, och ofta bland äldre invånare⁴⁸. Detta är något som också några intervjudeltagare upplever, Alexander beskriver det som omöjligt att komma ut där han är uppvuxen, i en liten by på landet, likaså Anders berättar att han inte var öppen på sin förra arbetsplats som var på landsbygden där han bodde tidigare. Några deltagare menar också att äldre invånare har svårare med att acceptera homosexualitet och att nya generationer krävs för att samhället ska bli öppnare.

Resultatet visar vidare att deltagarna upplever ett motstånd i samhället inte bara på individnivå utan också på strukturell nivå. Rydström som beskriver ett samhälle som genom lagförändringar har blivit öppnare och mer tolerant mot homosexuella menar att det svenska samhället är ett av de öppnaste i världen idag⁴⁹. Dock visar resultatet att flera av deltagarna är tydliga med upplevelsen av att det fortfarande är svårare att leva som homosexuell man än som heterosexuell och beskriver hur vägen inte är lika utstakad när man är homosexuell (Alexander).

Rydströms artikel handlar huvudsakligen om bakgrunden till den ställning som homosexuella och andra sexuella minoriteter har i Sverige idag, hur den till stor del vuxit fram genom att sexuella minoriteter organiserat sig och drivit fram olika politiska beslut⁵⁰. Trots detta lägger deltagarna inget ansvar på gay-rörelsen som ett kollektiv av sexuella minoriteter, utan menar att det i stället är enskilda individer som måste vara tydliga med sin sexuella identitet för att öka acceptansen av sexuella minoriteter i samhället. Däremot menar deltagarna att de tack vare gay-organisationer har haft hjälp att acceptera sin sexuella identitet, vilket jag tänker är viktigt för att också våga visa den. Det förvånade och överraskade mig positivt att inte fler deltagare angav att religion är en negativ faktor för samhällets acceptering av homosexuella, men jag tänker att det kanske faktiskt sker en strukturell förändring och att svenska kyrkans införande av vigsel av samkönade par är en del av den.

6.2. *Fördomar*

Hur deltagarna kan leva sina liv och i vilken utsträckning de vill eller vågar vara öppna med sin sexuella identitet menar de beror på fördomarna mot homosexuella ute i samhället. Dessa fördomar

⁴⁸ Statens folkhälsoinstitut, 2002

⁴⁹ Rydström, 2008

⁵⁰ Rydström, 2008

grundar sig på den heteronormativitet som råder i samhället och som både Carlsson, Innala och Röndahl⁵¹ och Herek tar upp. Hereks modell beskriver att fördomar på individnivå resulterar i ett stigma på strukturell nivå vilket jag identifierar som den rådande heteronormativiteten⁵². Denna kan knappast exemplifieras bättre än Alexanders uttalande av hur en riktig man ska tända på alla tjejer, jaga och hugga ved. Många homosexuella väljer att dölja sin sexuella identitet och förbli osynliga vilket påverkar det psykiska måendet⁵³. Även Goffman menar att man kan tänka sig att vederbörande måste betala ett högt psykiskt pris eftersom de lever ett liv som kan bryta samman när som helst⁵⁴. Att detta är något som resultatet visar finns det flera exempel på, Alexander nämner att han kände sig ”som den felande länken”, Johan berättar att han levde ett dubbelliv som till sist slutade med att han blev utbränd och Jaromir berättar att han känner oro för vad som kan hända om hans sexuella identitet blev känd i skolan. Det är bara Christer, Anders och Johan som idag är helt öppna. Oskar döljer sin sexuella identitet på sin pappas företag, på Alexanders arbetsplats är det inte alla som vet och Jaromir döljer den på skolan.

Resultatet från intervjuerna visar att deltagarna internaliserat heteronormativiteten vilket påverkat upplevelsen på ett negativt sätt när de insåg att de var homosexuella (men att de har gjort vissa omvärderingar senare). Av Alexanders berättelse förstår jag att han upplevde anpassningsproblem tidigare, och att han då hade svårt att acceptera sin roll som homosexuell. Han berättar att han fick det inpräntat i hjärnan att homosexualitet är fel, och att han upplevde att han var fel. Christer berättar att han konstigt nog utgår från att alla är heterosexuella trots att han själv är homosexuell, och det tycker jag är ett tydligt tecken på att han gjort samhällets normer gällande sexualitet till sina egna. Johan berättar att när han insåg att han var homosexuell försökte han ständigt glömma det. Anders är den av respondenterna som har haft svårast att identifiera sig med sin roll som homosexuell, enligt min tolkning. Det var som han säger ingen kul känsla när han upptäckte det, och det tror jag beror på att han tillägnat sig samhällets inställning till homosexualitet. Detta kan man direkt koppla till teorin som beskriver att stigmatiserade kan uppleva att de har personliga anpassningsproblem, och en fas i socialiseringsprocessen är den där den stigmatiserade lär och tillägnar sig de normalas inställning, och därigenom också tillägnar sig de identitetsföreställningar som råder i samhället. En senare fas är den där han inser att han har ett visst stigma och vilka konsekvenser det kan medföra⁵⁵.

⁵¹ Carlsson, Innala och Röndahl, 2007

⁵² Herek, 2007

⁵³ Carlsson, Innala och Röndahl, 2007

⁵⁴ Goffman, 1972

⁵⁵ Goffman, 1972

Hereks modell beskriver vidare tre tydliga yttringar av sexuellt stigma⁵⁶. Det påtvingade sexuella stigmat visar sig i resultatet bland annat genom flera vittnesmål om oro för våld som deltagare och anhöriga bär på, Alexanders upplevelse av att inte kunna vara öppen för alla på arbetsplatsen, och Jaromirs beskrivning av klimatet på skolan. Upplevt sexuellt stigma är något som exemplifieras av alla deltagare, antingen genom något som har varit, exempelvis den oro många beskriver i intervjuerna i samband med första gången de skulle berätta för någon om sin homosexualitet, eller som fortfarande är, exempelvis Oskars uttalande om att han ändrar sitt beteende när han är på sin pappas jobb. Johans berättelse om sitt dubbelliv är exempel på den tydligaste strategin för att hantera stigmat genom att passera som heterosexuell. Internaliserat stigma beskriver Christer tydligast när han berättar att han utgår från att alla är homosexuella, ytterligare exempel är när andra deltagare beskriver hur de har haft svårt att acceptera sin homosexualitet.

Hur man som homosexuell hanterat sitt stigma tänker jag handlar om öppenhet, men beror på fördomar. Orne beskriver tillståndet när man måste hantera fördomar som att man befinner sig i skottlinjen och hans teori visar tre sätt att hantera dessa fördomar⁵⁷. Ingenstans i mitt resultat kan jag se att deltagarna väljer att ta kulan, jag tolkar i stället resultatet som att deltagarna faktiskt vanligen väljer att kringgå eller undvika kulan. Att kringgå kulan får även här Oskars anpassning på sin pappas arbetsplats vara exempel på, och att undvika kulan får Johan exemplifiera genom att han anser att hans omgivning får ta honom som han är. Jag får också genom framförallt Christers intervju bevis på att man som homosexuell man kan vara väl medveten om vilka fördomar som florerar – hur stigmat ser ut – utan att göra dem till sina egna – förbli stigma-resistent.

6.3. Öppenhet

Resultatet från intervjuerna visar att ingen av deltagarna utom Jaromir som berättar att han inte är öppen på skolan, helt döljer sin sexuella identitet på arbetsplatsen. Flertalet menar att de inte skyltar med det, men att de heller inte döljer det. Alexander berättar dock att det finns en person han inte kan vara öppen med, och Johans tidigare dubbelliv ger en bild av att öppenhet på arbetsplatsen är långt ifrån självklart. Många deltagare menar att de gärna är öppna på det sätt att de hjälper till att formulera när någon vill fråga dem om de är homosexuella. Aktuell forskning vittnar om att arbetsplatsen verkar vara det ställe som man döljer sin sexuella läggning på allra längst⁵⁸, men jag skulle med hänvisning till min empiri snarare vilja formulera det som att det är där man i sista hand berättar om den. Jag menar att det inte är samma sak att aktivt dölja som att passivt vara öppen. Om jag refererar till heterosexualitet, så är det ju inte så att man döljer att man är heterosexuell bara för

⁵⁶ Herek, 2007

⁵⁷ Orne, 2013

⁵⁸ Carlsson, Innala och Røndahl, 2007

att man inte säger det rakt ut. Här tror jag omgivningens förväntningar spelar roll, så fort någon inte motsvarar normen uppfattas det som att man döljer bara för att man inte aktivt berättar.

Eftersom homosexualitet är ett stigma som inte är synligt, medför detta enligt Goffman att den som är homosexuell har ett val att vara öppen eller inte. Om man väljer att dölja sitt stigma kan detta leda till att vissa personer som hyser fördomar mot personer med detta stigma ovetandes kan acceptera den diskreditabla person som om han inte tillhörde den kategorin, och individer som döljer sitt stigma kan utsättas för obehaget att få reda på vad andra människor "egentligen" tänker om personer av hans sort⁵⁹. Detta kan kopplas till Alexanders arbetskamrat som enligt Alexander inte hade kunnat arbeta ihop med honom om han fick veta att han är homosexuell. Vidare skriver samma forskare om att många homosexuella ser det som sin uppgift att vara öppna och sprida information, även om de inte själva var det⁶⁰. Här ser jag en tydlig koppling till mina intervjuer där flera just säger att det är viktigt att våga "hålla handen på stan" även om det är tveksamt till om de skulle göra det själva. Forskarna kategoriserar fyra nivåer av synlighet⁶¹ där jag tolkar det som att Jaromir ingår i kategorin som utgörs av de dolda, Alexander och Oskar är exempel på den andra kategorin bestående av dem som är selektivt öppna, medan resten av deltagarna hamnar i den tredje eller eventuellt den fjärde kategorin. Jag måste däremot tillstå att jag har svårt för kategoriseringar av detta slag men förstår att det kan behövas för att dra slutsatser när man jämför med andra resultat. Intressant är att forskningen visade att det var vanligare att vara öppen på landsbygden än i städer⁶², vilket är tvärt emot det som min empiri visar. Johan som i sin intervju beskrev känslan när han väl öppnade sig på sin arbetsplats som en befrielse kan jämföras med det som forskningen som vittnar om att många känner sig mer avslappnade och harmoniska som öppna eftersom de inte behövde dölja "den stora hemligheten"⁶³.

5.4. Att öppna sig

Avseende begreppet "komma ut" råder det bland deltagarna delade meningar, men de flesta menar att det huvudsakligen är en ständigt pågående process att öppna sig eller inte. Goffman identifierar fyra olika vägar man som stigmatiserad kan ta. Det första berör dem som har ett medfött stigma och som har anpassat sig till situationen redan medan de håller på att lära sig och tillägna sig de krav som de inte klarar av⁶⁴, och det är den vägen som står öppen för homosexuella så som jag tolkar det. Man kan i och för sig diskutera huruvida homosexualitet är medfött eller ej, men jag utgår från mitt

⁵⁹ Goffman, 1972

⁶⁰ Carlsson, Innala och Røndahl, 2007

⁶¹ Carlsson, Innala och Røndahl, 2007

⁶² Carlsson, Innala och Røndahl, 2007

⁶³ Carlsson, Innala och Røndahl, 2007

⁶⁴ Goffman, 1972

empiriska material som indikerar att man ofta vet från början att man är homosexuell såvida man inte förtränger det. Jag kan se att alla respondenterna upplever en viss konflikt i vägskalet. De har anpassat sig till en situation som homosexuell, samtidigt som de tillägnar sig samhällets normer som de inte kan uppfylla. Det är bara Anders som berättar att han hade flickvänner i tonåren, och jag vågar mig inte på en tolkning om att det skulle bero på att han inte riktigt accepterade sin homosexualitet eftersom han säger att han inte var riktigt säker förrän senare. Eftersom deltagarna beskriver så många olika vägskalet och att det handlar om en gråskala snarare än att allt är svart eller vitt, så anser jag att Ornes begrepp *strategic outness*⁶⁵ är bättre tillämpligt på min empiri, alla deltagare beskriver att de handskas strategiskt med sin öppenhet beroende på hur den sociala kontexten ser ut, att det handlar om var, när och hur man är öppen med eller aktivt döljer sin sexuella identitet.

Orne belyser tre olika aspekter av *strategic outness*⁶⁶ vilka kan kopplas till resultatet från mina intervjuer. Johans strategi för att informera sin omgivning är den som är mest utmärkande och utgörs av den dagen då han tog telefonen och ringde runt till ”alla”, övriga deltagare berättar om hur de upplever att de öppnat sig i omgångar genom att helt enkelt berätta eller komma med hintar och att det är något de måste göra återkommande på olika sätt. På frågan om respondenterna kan tänka sig att avdramatisera sin homosexualitet vid tillfällen när de märker att någon vill fråga om det men inte vågar, är alla som jag frågade (jag frågade inte Jaromir eftersom han inte är öppen) ense om att de kan tänka sig det. Goffman menar att när den stigmatiserade märker att de normala har svårt att bortse från hans stigma bör han hjälpa dem genom medvetna ansträngningar att minska spänningen. Vid sådana tillfällen kan den stigmatiserade individen bryta isen genom att uttryckligen berätta om sitt stigma på ett sätt som visar att han själv är frigjord från det⁶⁷. Jag tänker här att ju mer öppet och normalt det blir med homosexualitet, desto mindre besvärande blir det att fråga om det.

Även om många upplevt det som svårt inledningsvis beskriver de också en lättnad när turbulensen lagt sig. En annan strategi är också att aktivt dölja vilket Jaromirs agerande på skolan är ett exempel på. Vad som motiverar deltagarna i mina intervjuer att öppna sig är inte något som klart uttalas men jag kan se ett mönster av att de önskar vara öppna – det vill säga att inte ”leva en lögn” – så länge de upplever att inget talar emot att det skulle vara lämpligt – det vill säga ”laddad vetskap”, och att det snarare är en fråga om vad som motiverar att dölja än att öppna sig. Däremot är kopplingen till den sociala kontexten tydlig och intervjudeltagarnas öppenhet varierar i takt med hur deras

⁶⁵ Orne, 2011

⁶⁶ Orne, 2011

⁶⁷ Goffman, 1972

relationer ser ut. Jag ser ett mönster av att deltagarna har varit måna om att tydligt berätta om sin sexuella identitet för närstående, exempelvis föräldrar, medan de som befinner sig i deltagarnas sociala periferi själva har fått fråga om de vill ha ett tydligt svar.

5.5. Makt – egenmakt

Jag menar att det som Foucault beskriver som syn på sexualitet⁶⁸ till mycket stor del likställas med den heteronormativitet som spelar en central roll genom hela uppsatsen och som jag menar är en maktfaktor, vilket också kommer att beskrivas nedan. Därför är Foucaults teori viktig även om jag har svårt att göra direkta kopplingar till mitt empiriska material utan mer ser den som bakgrund till heteronormativiteten. Herek beskriver att det sexuella stigmat grundar sig i samhällliga maktrelationer, vilket innebär att icke-heterosexuella har mindre makt än heterosexuella – sämre tillgång till resurser, lägre inflytande över andra och mindre kontroll över sin egen tillvaro⁶⁹. Foucaults teori anger att bakgrunden till detta förtryck bland annat hittas i att sexualitet historiskt sett har varit något som ska ha barnalstrande som syfte⁷⁰. Empirin ger många exempel på att livsmöjligheterna kan begränsas på grund av sexuell läggning, alla deltagare uttrycker på ena eller andra sättet, mer eller mindre tydligt, att de i praktiken inte har samma möjligheter som heterosexuella har på grund av samhällsstrukturen – heteronormativiteten. Jaromir känner att han måste dölja sin sexuella identitet i skolan, Anders berättar att han inte ville vara öppen på sitt förra jobb, och Alexander beskriver svårigheterna vid anställningstillfällen men framförallt talar han om känslan av att inte vara som andra. Christer är den som tydligast uttrycker det när han talar om hur allting måste ha en etikett och att homosexualitet kan betyda att man blir indelad i ett fack. Detta uttalande kan jag också koppla till Foucault som beskriver heteronormativitetens bakgrund som reglerande och kategoriserande⁷¹.

Goffman skriver att fördomar gör att diskriminerande åtgärder av olika slag vidtas, och dessa åtgärder ofta resulterar i att livsmöjligheterna för den stigmatiserade personen reduceras⁷². Jag gör ett tankeexperiment som går ut på att sätta in de mest konkreta exemplen i ett sammanhang där den diskriminerade personen är heterosexuell: - personen har svårt att få jobb för han är heterosexuell, - personen kan bli mobbad i skolan om han berättar att han är heterosexuell, - personen måste hålla sig till en mindre umgängeskrets för att minimera riskerna att hans heterosexualitet blir känd, - personen kan inte hålla sin partner i handen på stan på grund av alla fördomar mot heterosexuella.

⁶⁸ Foucault, 1980

⁶⁹ Herek, 2007

⁷⁰ Foucault, 1980

⁷¹ Foucault, 1980

⁷² Goffman, 1972

När man byter ut homosexualitet mot heterosexualitet låter exemplen helt absurda i mina öron. Jag tänker att det är i heteronormativiteten som fördomarna grundas, vilka resulterar i det förtryck som sexuella minoriteter – och därigenom homosexuella män – utsetts för, och detta är något som bekräftas av Herek som uttrycker det som att fördomar mot sexuella minoriteter är en del av en större kulturell helhet, och att de representerar en individs bekräftelse av ett ideologiskt system som berövar sexuella minoriteter egenmakten, bygger institutionella hinder till deras fulla deltagande i samhället och främjar påtvingandet av stigmatiseringen av dem⁷³. Schope uttrycker det som att betydande delar av samhället strävar efter att forma minoriteter till att inte ens ifrågasätta deras lägre status, vilket kan leda till att minoritetspersoner upplever att kontrollen över dem själva ligger utanför dem, och en tro att de har liten eller ingen möjlighet att påverka vad som händer dem⁷⁴.

Oskar, Jaromir och Alexander säger inte att de upplevde att de var helt ensamma om att vara homosexuella. Christer berättar däremot att han upplevde sig väldigt ensam om sina känslor, Johan och Anders nämner inte att de trodde att deras känslor var väldigt unika, men genom att de berättar om hur de försökte förtränga vad de kände kan jag tänka mig att de kände sig ensamma. Teorin beskriver detta genom att en stigmatiserad person kan känna sig avskuren både från samhället och sig själv, och uppleva sig ensam och misskrediterad inför en värld som inte accepterar honom⁷⁵. Alla intervjudeltagare söker aktivt upp andra homosexuella män, bland annat på rfsf. Jag tror att det kan bero på att homosexuella män inte upplever ett utanförskap när de befinner sig tillsammans med andra i liknande situation och att detta stärker självkänslan och bidrar till upplevelse av större egenmakt. Som teorin beskriver är det relationen som omgivningen har till stigmat som avgör om personen ska uppleva ett utanförskap eller inte, eftersom stigma består av en speciell relation mellan ett attribut (stigma) och ett mönster, och inte själva attributet i sig⁷⁶. Skillnaderna i hur ensam om sin homosexualitet som man upplever sig vara tror jag kan bero på framförallt två saker. Jag tror att det dels kan bero på ålder, och dels på om man är uppvuxen i ett mindre samhälle eller i stan. Det är dock inget som min empiri bevisar, men jag kan ändå se ett visst mönster, särskilt avseende ålder, vilket kan bero på att vi idag är mer upplysta än för tjugo, trettio år sedan. Jag tänker bland annat på att vi då levde i eller i sviterna av AIDS-paniken och det som den medförde för homosexuella män. Varför man kan uppleva sig mer ensam i ett mindre samhälle tror jag beror på att de är mer styrda av normer, medan städer har en öppnare attityd till företeelser som är annorlunda. Mitt teoretiska material visar vidare att den stigmatiserade personen kan uppleva att samvaron med normala

⁷³ Herek, 2007

⁷⁴ Schope, 2004

⁷⁵ Goffman, 1972

⁷⁶ Goffman, 1972

människor utsätter hans privatliv för intrång. Detta tycker jag att Johans berättelse om sitt dubbelliv bevisar. Jag antar att han upplevde stress var gång som samtal som rörde privata saker kom upp. Schope skriver att dolda homosexuella lider ofta av en skam över att de är annorlunda, ständigt lyssnande till skuldkänslor som kan utveckla en allomfattande känsla av maktlöshet. Denna skuld som Schope skriver om⁷⁷ tänker jag till stor del har sin bakgrund i bikten som Foucault beskriver som en faktor i etablissemangets utövande av makt⁷⁸. Öppna individers egenskaper däremot indikerar att vägen till öppenhet reducerar känslan av maktlöshet⁷⁹. Detta är något som framkommer framförallt i Johans och Christers intervjuer, när de berättar om lättnaden av att slippa dubbellivet respektive styrkan som följer av att ha accepterat sin homosexuella identitet. Oskar uttrycker att homosexualiteten för honom har medfört att han kan göra saker som han inte hade kunnat göra annars eftersom han ändå avviker så mycket från normen redan, vilket jag anser vara ett tecken på egenmakt.

⁷⁷ Schope, 2004

⁷⁸ Foucault, 1980

⁷⁹ Schope, 2004

6. Avslutning

Syftet med uppsatsen var att undersöka om och i så fall förklara hur homosexuella män i en mellanstor stad i Sverige upplever den diskriminering, det utanförskap och den makt som heteronormativiteten innebär avseende deras sexuella identitet och som tidigare forskning och sociologiska teorier beskriver. Jag intervjuade sex homosexuella män i varierande ålder för att få en bättre förståelse för detta, med avsikt att studera hur deras upplevelser kan jämföras med sociologiska teorier och tidigare sociologisk forskning. Jag fann att stigmatiseringsteorin var till stor hjälp för att förstå hur de homosexuella männen har upplevt och upplever sin tillvaro. Resultatet visar att ingen av respondenterna upplever ett *omfattande* utanförskap men deras livsmöjligheter påverkas negativt på flera sätt. Framförallt är det valet mellan att kunna vara sig själv, öppen med sin homosexualitet eller att dölja detta som ständigt återkommer för var gång man möter en ny människa.

Strategier för att hantera detta tas även upp i aktuell forskning, vilken precis som stigmatiseringsteorin visar att hur väl den homosexuella mannen lyckas integreras i samhället beror på hur den sociala kontexten ser ut, men även på vilken relation den homosexuella mannen själv har till homosexualiteten. Personligen kan jag tycka att det är märkligt att sexualiteten kan påverka i vilken utsträckning man är integrerad i samhället, eftersom sexualitet endast är något som har verklig betydelse för en själv eller för ens partner, och efter att ha arbetat med denna uppsats förefaller det mig mer och mer vansinnigt att vissa människor inte har samma livsmöjligheter som majoriteten på grund av att de attraheras av sitt eget kön. Foucaults teori gav mig en inblick i hur heteronormativiteten vuxit fram i dagens samhälle och varför den har den innebörd av makt som den besitter. Denna makt som heteronormativiteten utgör är något som redogörs för i aktuell forskning vilken visar att homosexuella män utsätts för diskriminering och förtryck på flera sätt, men intervjuerna ger också exempel på hur deltagarna hanterar situationer så att de återtar en del av makten till sig själva. Som fortsättning hade det varit intressant att undersöka hur homosexuella kvinnor upplever samma frågor och om och i så fall på vilket sätt det skiljer från männens upplevelser. Avslutningsvis ser jag fram emot den dag då den sexuella identiteten har förlorat sin betydelse för alla i omgivningen utom den man har en sexuell relation till, då detta skulle innebära att samhället sagt upp heteronormativiteten.

7. Referenser

7.1. Litterära källor

Allwood, G-M & Eriksson, M-G (red) (1999). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Studentlitteratur, Lund

Carlsson, M., Innala, S., och Röndahl, G., (2007). *To Hide or Not to Hide, That Is the Question!*. Journal of Homosexuality, 2007, Vol. 5, Nr 3-4

Carpelan, L & Österman, T (2002). *Föreställningar – vanföreställningar*. Statens folkhälsoinstitut, Kristianstads Boktryckeri AB, Kristianstad

Foucault, M. (1980). *Sexualitetens historia, I - Viljan att veta*. Axlings tryckeri AB, Södertälje

Goffman, E (1972). *Stigma*. Rabén & Sjögren, Stockholm

Herek, G.M., (2007). *Confronting Sexual Stigma and Prejudice: Theory and Practice*. Journal of Social Issues, 2007, Vol. 63, Nr 4

Kruuse, E (1998). *Kvalitativa forskningsmetoder i psykologi*. Studentlitteratur, Lund

Orne, J., (2013). *Queers in the Line of Fire: Goffman's Stigma Revisited*. The Sociological Quarterly, 2013, Vol. 54 Nr 2

Orne, J., (2011). *You will always have to "out" yourself: Reconsidering coming out through strategic outness*. Sexualities, 2011, Vol. 14, Nr 6

Patel, R & Tebelius, U (1987). *Grundbok i forskningsmetodik*. Studentlitteratur, Lund

Ruane, J.M., (2005). *A och O i vetenskaplig forskning*. Studentlitteratur, Lund

Repstad, P (1993). *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Studentlitteratur, Lund

Rydström, J., (2008). *Legalizing Love in a Cold Climate: The History, Consequences and Recent Developments of Registered Partnership in Scandinavia*. Sexualities, 02/2008, Vol. 11, Nummer 1-2

Schope, R. D., (2004). *Practitioners Need to Ask: Culturally Competent Practice Requires Knowing Where the Gay Male Client Is in the Coming Out Process*. Smith College Studies in Social Work, 03/2004, Vol. 74, Nr 2

SOU 1984:63 *Homosexuella och samhället. Utredningen om homosexuellas situation i samhället*. 1984, Stockholm, Liber/Allmänna förl.

Statens folkhälsoinstitut, (2002). *Föreställningar Vanföreställningar*, Kristianstads boktryckeri AB

Thurén, T (1996). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Team Offset, Malmö

Ödman, P-J (1979). *Tolkning, förståelse och vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. AWE-Geber, Stockholm

7.2. Elektroniska källor:

Rfsl <http://www.rfsl.se/?p=420> 2014-07-05

Rfsl http://www.rfsl.se/public/lathund_queer.pdf 2014-07-10

8. Bilaga

Intervjuguide

Intervjuguide – hur en homosexuell man upplever sin plats i det sociala fältets olika skepnader

Relation till homosexualitet som företeelse:

- Vad betyder homosexualitet för dig?
- Har du funderat över hur och varöfr man blir homosexuell? (med fokus på funderingen)
- Upplever du att din homosexualitet påverkar din personlighet i någon mån?

Relationer till omgivningen, både enbart homosexuella och samhället i stort:

- Har du kontakt med fler homosexuella på annat sätt än via rfsf?
- Känner/har du känt att det är svårt att träffa någon att leva med?
- Varför tror du att många homosexuella män väljer att dölja sin homosexuella läggning?
- Hur ser du på heterosexuella människor som ingår i kretsar som domineras av homosexuella?
- Besväras du av deras närvaro?
- Kan du i vissa situationer avdramatisera din homosexualitet för att hjälpa din omgivning vid tillfällena som kan kännas besvärande?

COP:

- När upptäckte du att du var homosexuell?
- Hur upplever du COP?
- Kommer man ut en gång eller är det en ständigt pågående process?
- Hur öppen är du med din homosexualitet?
- Upplever du stöd eller motarbete från din familj i din COP?
- Upplever du stöd eller motarbete på ditt jobb/i skolan i din COP?
- Upplever du stöd eller motarbete från din omgivning på fritiden i den COP?
- Upplever du stöd eller motarbete från samhället i stort i din COP?
- Ser relationerna till de personer du lärt känna efter COP annorlunda ut än till dem du kände innan?
- Hur har det påverkat dig?
- På vilka platser/i vilka sammanhang känner du att du inte kan vara öppen med din homosexualitet?
- Varför?

Familj:

- Har du berättat för din familj att du är homosexuell?
- Hur gick det till?
- Hur såg deras reaktioner ut?
- I vilken mån påverkades/påverkas du av deras reaktion?
- Hur ser din relation till dina föräldrar och syskon ut?
- Har din homosexualitet påverkat de relationerna?

Homosexuella och samhället:

- Är samkönade äktenskap positivt för samhället?
- Vad har det fått för konsekvenser enligt dig?
- Är samkönade adoptioner positivt för samhället?
- Vad har det fått för konsekvenser enligt dig?
- Är du religiös? Vilken tro i så fall?
- Om du inte är religiös – hur ser din relation till religion ut?
- I vilken omfattning tror du att religion påverkar vårt samhälle?
- Hur ser konsekvenserna av denna påverkan ut tror du?
- Vad anser du om att homosexuella män det senaste decenniet har syns så mycket i media?
- Vad är det viktigaste enligt dig som kan göras för att få homosexualitet accepterat på alla plan?

Notering: COP står för Coming Out Process, ett uttryck för att gå ut med sin homosexualitet

Cecilia Lindén

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se